

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
ЦЕНТР ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ
І ПРОФЕСІЙНИХ СУДДІВ
КАФЕДРА АДМІНІСТРАТИВНОГО І ФІНАНСОВОГО ПРАВА

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему:

ОБМЕЖЕННЯ ПІСЛЯ ПРИПИНЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ, ПОВ'ЯЗАНОЇ З
ВИКОНАННЯМ ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВИ, МІСЦЕВОГО
САМОВРЯДУВАННЯ: ПОНЯТІЙНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА

Виконала: здобувачка вищої освіти
2 курсу магістратури
Галузь знань 28 «Публічне управління та
адміністрування»
спеціальність 281 «Публічне управління
та адміністрування»
Владико Оксана Петрівна

Науковий керівник: к.ю.н., доцент
Козачук Діана Анатоліївна

Рецензент: к.ю.н., доцент
Стрельников Андрій Вікторович

АНОТАЦІЯ

**на магістерську роботу здобувачки вищої освіти 2 курсу магістратури
Владико Оксани Петрівни на тему «Обмеження після припинення
діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави, місцевого
самоврядування: понятійно-правова характеристика»**

**Владико О. П. Обмеження після припинення діяльності, пов'язаної
з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування: понятійно-
правова характеристика.** – *Кваліфікаційна наукова праця на правах
рукопису.*

Магістерський дослідницький проект на здобуття кваліфікаційного ступеня магістр за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування». – Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2025.

Магістерське дослідження присвячене теоретико-правовій характеристиці обмежень після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування, як важливого превентивного механізму антикорупційної політики. Дослідження складається з вступу, трьох розділів, що включають десять підрозділів, висновків та списку використаних джерел.

У сучасних умовах розвитку публічної служби забезпечення ефективності післяслужбових обмежень набуває особливого значення, оскільки вони спрямовані на мінімізацію ризиків виникнення конфлікту інтересів та неправомірного впливу колишніх посадових осіб на діяльність органів влади. Незадовільна визначеність термінології, нормативні прогалини та неоднорідність правозастосовної практики зумовлюють необхідність наукового осмислення цих обмежень і розробки практичних рекомендацій щодо удосконалення законодавчої бази.

З'ясовано поняття, ознаки та класифікацію антикорупційних обмежень у публічній службі, визначено правове підґрунтя їх реалізації та показано, що

післяслужбові обмеження є продовженням системи превентивних заходів, які діють на різних етапах проходження служби: під час вступу, виконання обов'язків та після припинення повноважень.

З'ясовано зміст післяслужбових обмежень: заборони щодо вчинення правочинів, використання службової інформації, представництва інтересів третіх осіб та обмеження щодо суб'єктів, на які раніше поширювалися владні повноваження. Систематизовано обмеження за часовим та змістовним критеріями, виділено інституційно-статусні, фінансово-майнові, інформаційно-комунікаційні та поведінкові обмеження, а також абсолютні та відносні заборони. Показано превентивну спрямованість цих норм, що забезпечує баланс між правами колишніх службовців та захистом публічних інтересів.

Проаналізовано проблеми застосування післяслужбових обмежень: розмитість термінології, колізії нормативних положень, недостатню узгодженість законодавства та відсутність єдиного підходу до визначення меж використання знань і досвіду, здобутих під час служби. Запропоновано впровадження Єдиного державного реєстру колишніх функціонерів публічного сектору як ефективного механізму контролю, що дозволить забезпечити прозорість діяльності, системність моніторингу та попередження порушень.

Наукова новизна роботи полягає у комплексному дослідженні післяслужбових обмежень, встановленні їх превентивного характеру, класифікації за часовими та змістовними ознаками, визначенні кола суб'єктів та основних видів обмежень, а також у запропонованих шляхах вдосконалення правового регулювання.

Практичне значення дослідження полягає у можливості використання його результатів для удосконалення законодавства у сфері антикорупційного контролю, розробки нормативних актів і методичних рекомендацій для органів влади, а також підвищення ефективності публічної служби шляхом забезпечення прозорості та дотримання післяслужбових обмежень.

Ключові слова: післяслужбові обмеження, антикорупційна політика, публічна служба, конфлікт інтересів, представництво, використання інформації, прозорість, контроль, реєстр колишніх посадових осіб, доброчесність.

SUMMARY

**for the master's thesis of the 2nd year master's degree student
Vladyko Oksana Petrivna on the topic " Post-service restrictions related to
the performance of state and local government functions: a conceptual and
legal characterization"**

***Vladyko O.P. Post-service restrictions related to the performance of state
and local government functions: a conceptual and legal characterization. –
Qualifying scientific work on manuscript rights.***

Master's research project for obtaining a master's degree in specialty 281
“Public management and administration”. – National University “Odesa Law
Academy”, Odesa, 2025.

The master's research is devoted to the theoretical and legal characterization
of post-service restrictions for individuals who have held positions related to the
exercise of state and local government functions, as an important preventive
mechanism of anti-corruption policy. The study consists of an introduction, three
chapters comprising ten subsections, conclusions, and a list of references.

In the current context of public service development, ensuring the
effectiveness of post-service restrictions is of particular importance, as they aim to
minimize the risks of conflicts of interest and improper influence by former officials
on governmental activities. Insufficient terminological clarity, legislative gaps, and
inconsistent law enforcement practices highlight the need for scientific analysis of
these restrictions and the development of practical recommendations for improving
the legal framework.

The study clarifies the concepts, features, and classification of anti-corruption
restrictions in public service, identifies the legal basis for their implementation, and
demonstrates that post-service restrictions continue the system of preventive
measures applied at various stages of service: upon entry, during the execution of
duties, and after the termination of powers.

The content of post-service restrictions is analyzed, including prohibitions on concluding transactions, using official information, representing third-party interests, and restrictions on entities previously affected by the former official's powers. Restrictions are systematized according to temporal and substantive criteria, highlighting institutional-status, financial-asset, informational-communicational, and behavioral restrictions, as well as absolute and relative prohibitions. Their preventive nature ensures a balance between the rights of former officials and the protection of public interests.

Problems in the application of post-service restrictions are identified, such as terminological ambiguity, legislative conflicts, insufficient harmonization of legal norms, and the lack of a unified approach to the scope of using knowledge and experience acquired during service. The study proposes the implementation of a Unified State Register of former public sector officials as an effective control mechanism to ensure transparency, systematic monitoring, and prevention of violations.

The scientific novelty of the research lies in the comprehensive study of post-service restrictions, establishing their preventive nature, classification by temporal and substantive features, identification of relevant subjects and main types of restrictions, as well as suggested ways to improve legal regulation.

The practical significance of the study consists in its potential use for improving anti-corruption legislation, developing normative acts and methodological recommendations for government authorities, and enhancing public service efficiency by ensuring transparency and compliance with post-service restrictions.

Keywords: post-service restrictions, anti-corruption policy, public service, conflict of interest, representation, information use, transparency, control, register of former officials, integrity.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
 РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОБМЕЖЕНЬ ПІСЛЯ ПРИПИНЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ, ПОВ'ЯЗАНОЇ З ВИКОНАННЯМ ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВИ, МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	8
1.1. Поняття, ознаки та класифікація антикорупційних обмежень у публічній службі.....	8
1.2. Правове регулювання антикорупційних обмежень у публічній службі.....	26
 РОЗДІЛ 2. ХАРАКТЕРИСТИКА ОБМЕЖЕНЬ ПІСЛЯ ПРИПИНЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ, ПОВ'ЯЗАНОЇ З ВИКОНАННЯМ ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВИ ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ.....	36
2.1. Понятійна характеристика обмежень після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування.....	36
2.2. Змістовна характеристика обмежень щодо вчинення правочинів....	50
2.3. Змістовна характеристика обмежень щодо використання інформації та представництва.....	63
 РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОБМЕЖЕНЬ ПІСЛЯ ПРИПИНЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ, ПОВ'ЯЗАНОЇ З ВИКОНАННЯМ ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВИ ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ.....	76
 ВИСНОВКИ.....	82
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	87

ВСТУП

Сучасний етап розвитку публічного управління в Україні характеризується посиленням вимог до доброчесності та прозорості діяльності посадових осіб держави та органів місцевого самоврядування. У цьому контексті особливого значення набувають правові механізми, які регламентують поведінку колишніх посадовців після завершення їхньої публічної служби. Встановлення таких обмежень є необхідним для запобігання конфліктам інтересів, недопущення використання службової інформації у приватних цілях, збереження рівності конкурентних умов у різних сферах економіки та підвищення довіри суспільства до державних інститутів.

Актуальність наукового дослідження зростає через існування законодавчих прогалин, неоднозначності тлумачення норм і фрагментарності практики застосування обмежень після припинення публічної діяльності. Попри те, що нормативні акти передбачають певні зобов'язання та заборони, на практиці виникають колізії, які ускладнюють реалізацію прав та обов'язків колишніх службовців. Це створює потребу в систематизації існуючих правових норм та формуванні цілісного понятійно-правового підходу до обмежень після завершення публічної служби.

Крім того, дослідження цієї теми є важливим у світлі міжнародних зобов'язань України та стандартів доброчесності, запроваджених у практиці Європейського Союзу, Ради Європи та ОЕСР. У цих юрисдикціях подібні обмеження розглядаються як ключовий антикорупційний інструмент і механізм запобігання «ефекту обертових дверей», коли колишні посадові особи можуть використовувати отримані привілеї та знання на шкоду публічному інтересу.

Таким чином, наукове осмислення та теоретико-правове моделювання обмежень після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування, є необхідним для формування ефективної системи правового регулювання, підвищення рівня

добросовісності публічної служби та створення прозорих і передбачуваних правил для осіб, які завершили виконання публічних функцій. Це забезпечує не лише академічну значущість дослідження, а й практичну цінність для вдосконалення законодавства та підвищення якості управління в державному секторі.

Основою для теоретичного осмислення питання обмежень після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування стали наукові праці провідних учених-правників, зокрема фахівців у галузі адміністративного права. Значний внесок у розроблення відповідних питань зробили такі науковці, як Ю.П. Битяк, Л.Р. Біла-Тіунова, О.Ю. Василенко, О.З. Гладун, А.М. Денисова, О.В. Джафарова, Н.Ю. Задирака, С.В.Ківалов, М.А. Комзюк, В.С. Ковальський, І.Б. Коліушко, Т.О. Коломєць, В.К. Колпаков, О.В. Левада, П.С. Лютіков, Н.П. Матюхіна, А.В. Малько, О.І. Миколенко, Е. О. Процюк, С.С. Рогульський, І.Й. Снігур, В.П. Тимошук, Т.В. Хабарова, М.І. Хавронюк, О.П. Хамходера, В.Г. Чорна та інші.

Водночас, незважаючи на наявність численних наукових напрацювань у сфері адміністративного та антикорупційного права, варто зазначити, що питання обмежень саме після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування досі не отримало належного комплексного дослідження. У більшості наукових праць ця проблематика розглядається фрагментарно – у контексті загальних аспектів антикорупційної політики, адміністративної юрисдикції чи правового статусу державних службовців.

Метою магістерської роботи є комплексне теоретико-правове дослідження обмежень після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування, визначення їхньої правової природи, структури, видів та механізмів реалізації, а також формування рекомендацій щодо вдосконалення правового регулювання цього інституту в Україні.

Для досягнення поставленої мети, були поставлені такі **завдання**:

- 1) розкрити поняття та ознаки антикорупційних обмежень у публічній службі та проаналізувати їх класифікацію;
- 2) проаналізувати правові засади регулювання антикорупційних обмежень у публічній службі;
- 3) розкрити поняття обмежень після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування;
- 4) проаналізувати зміст обмежень щодо вчинення правочинів у післяслужбовий період та охарактеризувати механізми контролю за їх дотриманням;
- 5) охарактеризувати обмеження щодо використання службової інформації та представництва третіх осіб після припинення діяльності;
- 6) визначити основні проблеми правового регулювання післяслужбових обмежень та проаналізувати ефективність чинних механізмів контролю.

Об'єктом магістерського дослідження є суспільні відносини, у сфері організації та функціонування публічної служби.

Предметом магістерського дослідження є теоретико-правові засади, правова природа, класифікація та механізми реалізації обмежень після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування.

Методологічну основу магістерської роботи становить Методологічну основу роботи становить сукупність загальнонаукових і спеціально-правових методів. Зокрема, застосовано діалектичний метод для аналізу динаміки розвитку інституту обмежень та закономірностей його функціонування; формально-юридичний метод, який дозволив провести тлумачення норм законодавства та визначити їх логічну структуру; порівняльно-правовий метод, використаний для співставлення українського регулювання з міжнародними підходами; системний аналіз, що забезпечив розгляд обмежень як комплексного правового явища в контексті

антикорупційної та кадрової політики; структурно-функціональний метод, який дав змогу визначити функції та роль обмежень у системі публічної служби; а також метод узагальнення, завдяки якому сформульовано висновки та пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання.

Апробація результатів дослідження. Матеріали дослідження можуть бути апробовані на конференціях, конгресах, круглих столах, симпозіумах тощо, а результати дослідження можуть бути опубліковані у фахових виданнях та збірниках наукових публікацій за результатами проведених наукових заходів.

Структура магістерської роботи визначена її метою та завданнями і включає вступ, три розділи, що поділяються на шість підрозділів, висновки та список використаних джерел, що налічує 122.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОБМЕЖЕНЬ ПІСЛЯ ПРИПИНЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ, ПОВ'ЯЗАНОЇ З ВИКОНАННЯМ ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВИ, МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

1.1. Поняття, ознаки та класифікація антикорупційних обмежень у публічній службі

Феномен антикорупційних обмежень як інструмента протидії зловживанням на публічній службі займає центральне місце в сучасній адміністративно-правовій доктрині. Сутність цього явища визначається через його функціональне призначення – створення правових бар'єрів для використання службового статусу в особистих чи корупційних цілях.

Упровадження конституційного принципу верховенства прав людини передбачає належне інституційне забезпечення діяльності державного апарату, що обумовлює потребу у встановленні специфічних вимог до осіб, залучених до його функціонування, у тому числі шляхом запровадження особливих правових обмежень. У рішенні Конституційного Суду України від 20 січня 2012 року № 2-рп/2012 підкреслюється, що перебування індивіда на посаді, пов'язаній зі здійсненням функцій державної влади чи місцевого самоврядування, зумовлює не лише гарантування його прав, а й покладення на нього додаткових юридичних обтяжень. Необхідність таких обмежень пояснюється потребою мінімізації ризиків зловживання владними повноваженнями, оскільки будь-яка особа, якій делеговано владу, потенційно схильна виходити за межі її належного здійснення.

Правові обмеження, адресовані публічним службовцям, мають наслідком звуження їх загального правового статусу, що у науковому дискурсі відображається через використання термінів «спеціальний статус» або «правовий модус» публічних суб'єктів. У широкому тлумаченні правовий статус публічного службовця охоплює сукупність його прав,

обов'язків, установлюваних обмежень, гарантій соціального та правового характеру, а також етико-правових вимог, що закріплені в нормативно-правових актах і забезпечуються державою [1, с. 51]. Особливість правового модусу публічних осіб полягає у встановленні для них зменшеного обсягу гарантій недоторканності приватного життя порівняно з іншими громадянами [2, с. 197]. У межах інституту конституційно-правових обмежень прав і свобод людини та громадянина О. В. Андрієвська виділяє окрему групу обмежень, що стосуються спеціальних суб'єктів конституційно-правових відносин [3].

У правовій доктрині та нормативно-правовій практиці для визначення та структурування правового статусу особи чи окремих його категорій системно використовуються такі понятійні конструкції, як «обмеження» та «заборони». Значна частина випадків їх застосування стосується регламентації діяльності державних службовців, у межах якої встановлення відповідних приписів виступає інструментом запобігання адміністративним правопорушенням корупційного характеру. З огляду на необхідність точного та методологічно виваженого застосування понять «обмеження» і «заборони» в окресленій сфері постає потреба у визначенні їх справжнього змісту та функціональної ролі.

З позицій термінологічного аналізу зазначені категорії активно застосовуються в різних галузях права – адміністративному, кримінальному, цивільному, господарському, трудовому тощо. Однак, попри їх широке нормативне та доктринальне використання, чинне законодавство не містить загальноприйнятого легального визначення, яке б повною мірою розкривало їх природу. За відсутності такої дефініції ключовим видається звернення до етимологічного виміру понять, що дозволяє встановити їх базове семантичне наповнення та сформувати концептуальні підстави для подальшого теоретико-правового тлумачення.

Аналіз положень доктринальних джерел засвідчує наявність різноманітних формулювань для означення поняття «обмеження» у

правовій сфері, серед яких фігурують терміни: «правообмеження», «обмеження права», «правове обмеження» та інші. межах теорії права «правові обмеження» можуть бути інтерпретовані як детерміновані нормами права чинники та умови, які слугують превентивним бар'єром для вчинення протиправних діянь [4, с. 671]. Цей підхід акцентує увагу на превентивній спрямованості даної правової категорії.

Інший науковий погляд визначає «правові обмеження» як встановлені законодавством винятки з правового статусу особи, що мають виражений превентивний характер та забезпечують захист від потенційних несприятливих наслідків, як для суб'єктів, стосовно яких вони діють, так і для інших осіб [5, с. 52]. Таким чином, ключовим є визнання обмежень як певних винятків із загального правила, встановлених із певною метою, та підкреслення їхньої превентивної функції.

Існує позиція, згідно з якою «правові обмеження» являють собою інструменти стримування за допомогою права протизаконної діяльності, що створюють оптимальні умови для реалізації інтересів контрсуб'єкта та громадських інтересів у площині охорони і захисту. Це встановлені у праві межі, в рамках яких суб'єкти зобов'язані діяти, що передбачає виключення певних можливостей у їхній діяльності [6, с. 117].

З погляду правового регулювання, «правові обмеження» розглядаються як юридичні інструменти (засоби), використання яких забезпечує досягнення конкретних цілей. Ці цілі можуть бути варіативними, але кінцевим результатом є справедлива впорядкованість суспільних відносин через делімітацію кордонів, що обмежують допустимість поведінки [7, с. 54].

Також підкреслюється, що правові обмеження є механізмом правового стримування суб'єкта суспільних відносин від протизаконного діяння, що сприяє створенню умов для задоволення загальносуспільного інтересу в його охороні та захисті [8, с. 5]. Тут важливо виділити «стримувальну», а також «охоронну» і «захисну» спрямованість правових обмежень.

При дослідженні сутності правових обмежень у контексті державної служби, головна мета цих механізмів полягає у забезпеченні ефективного функціонування цього інституту. Це реалізується через встановлення правових бар'єрів проти можливих зловживань з боку службовців, а також створення умов для належного виконання ними посадових повноважень та реалізації гарантованих Конституцією прав і свобод [9, с. 335].

В широкому доктринальному розумінні поняття «правообмеження» та «заборона» розглядаються як співвідносні категорії, де перше виступає цілим, а друге – його часткою. Проте, у вузькому, спеціалізованому сенсі, правообмеження трактується як чітко визначений нормою закону критерій, якому суб'єкт (особа або службовець) повинен або не повинен відповідати. Саме це вузьке розуміння категорії «правообмеження» є домінантним у чинному законодавстві. Важливо підкреслити, що у вузькому контексті правообмеження не тотожне поняттю «заборона» і не поглинає його.

Ключове призначення правообмежень у сфері публічної служби зводиться до низки функціональних завдань: забезпечення ефективності: сприяння результативній професійній діяльності щодо реалізації повноважень державних органів; превенція зловживань: створення перешкод потенційним зловживанням службовими обов'язками з боку державних службовців; гарантування незалежності: формування умов для об'єктивної та незалежної службової діяльності; дотримання прав: забезпечення гарантування дотримання державними службовцями прав і свобод громадян [10, с. 18].

Інший науковий підхід пропонує інтерпретувати обмеження як юридичні та фактичні наслідки діяльності уповноважених органів державної влади, що ґрунтується на законі та спрямована на досягнення відповідних цілей. Результатом такої діяльності є зменшення варіантів дозволеної нормами права поведінки фізичних та юридичних осіб через встановлення певних меж такої поведінки, які обов'язково мають тимчасовий, просторовий та суб'єктивний характер [11, с. 32].

Ця концепція акцентує увагу на двох ключових елементах:

суб'єктний елемент - обмеження як юридичні та фактичні наслідки діяльності уповноважених органів державної влади;

об'єктний елемент - обмеження як зменшення варіантів дозволеної нормами права поведінки фізичних та юридичних осіб.

У теоретичному осмисленні категорії «правове обмеження» доцільно враховувати низку фундаментальних аспектів. Правове обмеження, подібно до правового стимулу, виступає зовнішнім чинником, що специфічним чином впливає на інтереси суб'єктів права. В основі цього правового засобу лежить інтеракція зовнішніх юридичних умов (лімітуючих, стримуючих) з внутрішньою структурою особистості.

Правове обмеження є виключно інформаційно цілеспрямованим впливом, а не будь-яким зовнішнім стримуючим чинником. Необхідно розмежовувати правомірні (правові) обмеження від протизаконних (правопорушень), а також від фактичних обмежень (таких як брак ресурсів).

На інформаційно-психологічному рівні правові обмеження, як правило, становлять лише негативні засоби (зокрема, заборони, обов'язки, міри покарання). Вони протиставляються позитивним засобам (дозволам, пільгам, заохоченням), які належать до правових стимулів. Критерій впливу збігається з правовим стимулом – задоволення конкретних інтересів, але характер впливу є несприятливим (загроза або позбавлення цінності).

Конкретні механізми: в інформаційно-психологічному сенсі під правовими обмеженнями як механізмами слід розуміти перш за все конкретні (первинні) засоби – покарання, заборони, обов'язки, призупинення, а не юридичні норми, інститути чи галузі, в які ці засоби інкорпорується і які лише завдяки цьому набувають правообмежувального змісту [12, с. 115-117].

Категорія «заборона» є наскрізною у правовій науці та характеризується універсальністю застосування в усіх галузях

національного права. У межах теорії держави і права вона визначається як покладання на суб'єкта суб'єктивного юридичного обов'язку пасивного типу, що полягає у необхідності утримуватися від конкретних форм поведінки, які визначені правом [13, с. 215]. Таке доктринальне тлумачення дозволяє виділити низку сутнісних ознак заборони: вона є за своєю природою суб'єктивним юридичним обов'язком, якого суб'єкт повинен безумовно дотримуватись, при цьому порушення цього припису тягне за собою передбачену відповідальність. Заборона має пасивний характер, оскільки факт її накладення є незалежним від керованого суб'єкта, ініціювання ж заборони є прерогативою керуючих суб'єктів. Крім того, заборонена поведінка має бути обов'язково закріплена в правових нормах, оскільки інакше заборона не матиме належного правового обґрунтування [14, с. 214].

Категорія «заборона» застосовується в різних сферах суспільних відносин, що підтверджує її міжгалузевий характер. Наприклад, у трудовому праві вона є комплексною категорією, яка може виступати одночасно як спосіб правового регулювання, принцип, конституційна засада та гарантія реалізації права на працю, вимагаючи від учасників трудових правовідносин утримуватися від дій, передбачених трудовим законодавством. Заборона, окреслюючи межі правової поведінки, є імперативною, характеризується однозначністю та категоричністю, передбачає наявність керуючого і керованого суб'єктів, виступає суб'єктивним юридичним обов'язком з пасивним характером, закріплює неналежну поведінку у нормах права та є обов'язковою для сторін [15, с. 156]. Як правова категорія, вона не лише окреслює межі правомірної поведінки, але й передбачає санкції за її порушення.

За результатами проведеного аналізу термінів, дослідження їхнього кореляційного зв'язку із суміжними правовими феноменами та дослідження їхньої сутнісної наповненості як правових категорій, формуються такі дефініції. Обмеження являє собою правову категорію, що інтегрує комплекс

юридичних засобів, імплементація яких спрямована на встановлення максимально дозволеної конфігурації правовідносин та чітких правових меж у межах варіантів правомірної поведінки, головною стратегічною метою чого є превенція зловживання суб'єктивним правом. Паралельно, заборона визначається як правова категорія, що охоплює сукупність правових інструментів, які конституюють суб'єктивний юридичний обов'язок пасивного типу, котрий вимагає від суб'єкта утримуватися від конкретних форм поведінки, що є імперативно визначеними у законодавстві. Спільні характеристики цих двох регулятивних категорій включають їхнє обов'язкове нормативне закріплення в актах вищої юридичної сили та функціональну спрямованість на запобігання потенційним проявам зловживання правом. Обидві категорії безпосередньо впливають на дискретне «звуження» правового статусу особи та забезпечують охоронну і захисну функції суспільних відносин. Проте, вони артикують відмінні специфічні моделі поведінки: обмеження вимагає активної моделі (здійснення дій суворо в окреслених межах), тоді як заборона передбачає пасивну модель (абсолютне утримання від заборонених діянь). Недотримання положень обох категорій неминуче викликає негативну правову реакцію держави у формі настання юридичної відповідальності.

Отже, під антикорупційними обмеженнями слід розуміти систему встановлених законом спеціальних правил поведінки забороняючого або обмежувального характеру, що накладаються на суб'єктів публічної служби з метою мінімізації ризиків виникнення конфлікту інтересів, обмеження можливостей одержання неправомірних благ та забезпечення пріоритету суспільних потреб над приватними.

Сфера запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією, має комплексний та багатоаспектний характер, оскільки вона охоплює значний обсяг взаємозалежних елементів, які дозволяють глибоко усвідомити сутність, інструментарій, значення та цільове призначення такої

превентивної діяльності, зокрема і в контексті функціонування державних службовців. Одним із ключових структурних елементів цієї комплексної системи є законодавче встановлення обмежень і заборон стосовно публічних службовців. З одного боку, існування таких правових приписів може певною мірою впливати на повноту реалізації суб'єктивних прав державних службовців, «звужуючи» їхній обсяг, особливо як фізичних осіб.

Однак, з іншого боку, саме ці механізми створюють необхідний фундамент для ефективного запобігання корупційним проявам у сфері державної служби, що виступає позитивним елементом у комплексі заходів, спрямованих на забезпечення правової, стабільної та ефективної системи публічної служби. Відтак, питання сутності обмежень і заборон у контексті запобігання адміністративним корупційним правопорушенням, а також правові та процедурні аспекти їхньої імплементації, набувають виняткової актуальності та потребують ґрунтовного наукового дослідження.

Згідно з відомчими настановами, визначено, що законодавство імперативно встановлює низку положень, які за своїм змістом є обмеженнями та заборонами певних видів поведінки посадових осіб, а за своїм цільовим призначенням вони є засобами запобігання корупції [16]. Встановлено, що ці положення необхідно усвідомлювати та неухильно дотримуватись у повсякденній професійній діяльності. Крім того, законодавчі акти запроваджують низку вимог та процедур, спрямованих на антикорупційну превенцію. Сукупність цих інструментів формує комплекс антикорупційних механізмів, які функціонують як «бар'єри» на шляху вчинення корупційних правопорушень.

Обмеження та заборони, що функціонують як інструменти запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, належать до ширшої категорії правових обмежень і заборон, а тому успадковують їх загальні характеристики. Водночас у межах цієї групи простежується низка ознак, зумовлених особливостями сфери, в якій вони діють. Ключовою серед таких особливостей є те, що зазначені приписи

адресовані фізичним особам у момент здійснення ними своїх повноважень у сфері державної служби. Закон України «Про державну службу» визначає державну службу як публічну, професійну та політично нейтральну діяльність, спрямовану на практичне виконання завдань і функцій держави у встановлених законом напрямках [17].

У відповідних науково-практичних джерелах наголошується, що ознака публічності державної служби виявляється у спрямованості діяльності службовців на задоволення публічних інтересів та у функціонуванні особливого, відмінного від приватно-правового, режиму регулювання відносин зайнятості. Цей режим передбачає комплекс спеціально встановлених вимог, обмежень і нормативно визначених процедур. Професійний характер державної служби полягає в тому, що виконання завдань і функцій держави здійснюється на професійній основі особами, які обіймають відповідні посади в державних органах на постійній основі. Політично нейтральний характер державної служби виражається в її здійсненні в інтересах усього суспільства, незалежно від політичних програм чи позицій окремих суб'єктів політичного процесу [18, с. 29].

Таким чином, саме сфера державної служби, що охоплює практичну реалізацію державних завдань та функцій, становить середовище, у якому набувають свого значення правові обмеження і заборони, спрямовані на запобігання корупційним адміністративним правопорушенням. З огляду на багатокomпонентність інституту державної служби, який включає питання вступу на службу, просування по службі, дисциплінарної відповідальності, умов оплати праці та інші аспекти публічно-службових відносин, у науковій літературі сформульовано підхід щодо доцільності виокремлення «службового права» як відносно самостійного правового утворення. Утім, дискусії щодо його правової природи та місця в системі права залишаються актуальними: висловлюються позиції щодо його розгляду як інституту адміністративного права, як підгалузі або як окремої галузі.

Попри існування окремого предмета правового регулювання, якому підпорядковані норми, спрямовані на врегулювання службових правовідносин, інші необхідні ознаки самостійної галузі права – такі як власний метод правового регулювання, усталений термінологічний апарат та кодифікований нормативний акт – відсутні. Це дає підстави для висновку, що службове право не відповідає критеріям виділення в окрему галузь і може бути кваліфіковане саме як підгалузь адміністративного права [19, с. 134–136].

Наступною характерною рисою обмежень і заборон у діяльності публічних службовців, є їх поширення не на всіх учасників правовідносин, а виключно на осіб, які володіють спеціальним правовим статусом публічних службовців.

Згідно із Законом України «Про державну службу» державним службовцем є громадянин України, який обіймає посаду державної служби в органі державної влади чи іншому державному органі, отримує оплату праці за рахунок коштів державного бюджету, виконує повноваження, визначені для відповідної посади, що безпосередньо забезпечують реалізацію завдань і функцій державного органу, а також дотримується закріплених законом принципів державної служби [20].

У наукових джерелах поряд із зазначеним поняттям нерідко використовується термін «публічний службовець», що охоплює ширше коло суб'єктів. Під ним розуміють фізичну особу, залучену органом публічної влади до професійного виконання завдань, покладених на відповідний орган, яка набуває спеціального адміністративно-правового статусу, що визначає умови її діяльності та покликаний унеможливити використання службового становища всупереч публічним інтересам, зокрема з метою отримання приватної вигоди чи неправомірного впливу на відповідні процеси [21, с. 91]. Таким чином, поняття публічного службовця охоплює не лише державних службовців, але й осіб, які здійснюють службу

в органах місцевого самоврядування, дипломатичній службі та інших видах публічної служби.

Державний службовець, будучи частиною ширшої категорії публічних службовців, має самостійний правовий статус, який розглядається як складова його загального правового статусу. Цей статус визначає місце відповідної особи у структурі органів державної влади, окреслює її функціональне призначення, а також передбачає необхідність реалізації державно-владних повноважень, спрямованих на виконання завдань суб'єктів державного управління [22, с. 12]. У навчальній літературі, присвяченій публічному адмініструванню, правовий статус державного службовця розкривається через систему його прав та обов'язків, засад юридичної відповідальності, а також через наявність спеціально визначених законом обмежень, зокрема встановлених Законом України «Про запобігання корупції» [23, с. 102–104].

Виходячи з цього, обмеження та заборони, спрямовані на недопущення вчинення адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією, мають вибірковий характер і стосуються лише тих суб'єктів, які прямо віднесені до категорії державних службовців відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» [24].

Особливий характер обмежень і заборон у публічній службі визначається їх превентивною природою. Законодавчі приписи мають на меті не лише реагування на порушення, а насамперед недопущення умов, що можуть сприяти корупційній поведінці. У науковій традиції підкреслюється, що пріоритет превенції полягає у здійсненні комплексу заходів профілактичного характеру, спрямованих на усунення чинників, які потенційно здатні провокувати порушення антикорупційного законодавства [23].

У словникових джерелах поняття «запобігати» трактується як недопущення або завчасне усунення небажаних наслідків [24], тоді як «превентивний» визначається як такий, що передбачає упереджувальний

вплив [25]. Це дає підстави вважати, що встановлені законом обмеження та заборони виконують саме функцію недопущення корупційних проявів у діяльності державних службовців. У спеціальній літературі зміст поняття «запобігання корупції» розглядається у двох вимірах: широкому, що охоплює сукупність дій невизначеного кола осіб, спрямованих на зниження загального рівня корупції в державі, та вузькому, який включає державні механізми, спрямовані на усунення причин і умов корупційної поведінки, попередження корупційних діянь, нейтралізацію корупційних наслідків та притягнення винних осіб до відповідальності [26].

Оскільки у дослідженні використовується термін «адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією», необхідним є уточнення його змістового наповнення та співвідношення із суміжними поняттями. Закон України «Про запобігання корупції» визначає низку базових категорій. Так, корупцією вважається використання особою, зазначеною у ч. 1 ст. 3 Закону, її службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей для отримання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди, а також надання чи пропозиція неправомірної вигоди цій особі з метою схвалення її до протиправних дій [27]. Корупційне правопорушення – це діяння, що містить ознаки корупції та тягне за собою кримінальну, дисциплінарну або цивільно-правову відповідальність. Натомість правопорушення, пов'язане з корупцією, не містить ознак корупції як такої, але порушує встановлені Законом вимоги, обмеження та заборони, за що передбачено кримінальну, адміністративну, дисциплінарну чи цивільно-правову відповідальність [28].

Порівняльний аналіз цих понять дозволяє виокремити їх спільні риси: однакову нормативну основу регулювання, зовнішній характер прояву у формі дії або бездіяльності, спільне коло можливих суб'єктів та наявність законодавчо закріплених заходів відповідальності. Водночас між ними існують суттєві відмінності. Зокрема, правопорушення, пов'язане з корупцією, не передбачає наявності корупційної складової, полягає у порушенні встановлених законодавчих заборон і обмежень та тягне за

собою можливість притягнення особи саме до адміністративної відповідальності. У наукових джерелах слушно зазначається, що такі діяння формують соціальні передумови для корупції, створюють умови для появи конкретних корупційних проявів або слугують формою їх приховування [29], що підтверджує їх ключову роль у розумінні механізмів корупційної поведінки та необхідність їх превентивного подолання.

Ключовою ознакою антикорупційних обмежень є їх превентивна спрямованість. На відміну від юридичної відповідальності, що настає за вчинення правопорушення, обмеження мають на меті запобігти самій можливості його вчинення. Вони формують специфічний правовий режим, в межах якого здійснюється службова діяльність, відокремлюючи дозволені моделі поведінки від потенційно корупційних. Іншою істотною ознакою виступає їх адресованість спеціальному суб'єкту – фізичній особі, яка реалізує функції держави або місцевого самоврядування та володіє публічно-владними повноваженнями або впливом на їх реалізацію [, с. 31]. Це обумовлює спеціально-дозвільний характер їх правового статусу, де свобода дій обмежена вимогами службового обов'язку.

Завершуючи перелік характерних ознак обмежень і заборон, які застосовуються для запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, слід окремо виділити їх забезпеченість механізмами державного примусу. Державний примус реалізується через реагування держави на порушення встановлених вимог та застосування до правопорушників передбачених законом санкцій. У контексті адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією, порушення таких обмежень і заборон спричиняє виникнення специфічних правових наслідків, а саме – притягнення особи до адміністративної відповідальності. Адміністративна відповідальність розглядається як особлива форма правової відповідальності, що передбачає негативну реакцію держави в особі уповноважених органів на вчинення адміністративного правопорушення. У межах цієї форми особа, яка вчинила правопорушення,

зобов'язана відповісти перед державним органом за свої дії та зазнати адміністративного стягнення у порядку, встановленому законом [30, с. 17]. До ключових характеристик адміністративної відповідальності належать нормативна закріпленість та реалізація санкцій адміністративно-правових норм, застосування виключно за вчинення адміністративного правопорушення, публічний і державно-обов'язковий характер, виконання функцій визначеними законом суб'єктами, наявність винного протиправного діяння як передумови, зв'язок із примусовим впливом, що має негативні наслідки морального чи матеріального характеру для порушника, а також здійснення у встановлених процесуальних формах [31]. Таким чином, у разі порушення обмежень і заборон, встановлених як превентивний механізм протидії корупції, та вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, особа підлягає відповідальності у вигляді притягнення до адміністративної відповідальності [32].

Детальний аналіз переліку обмежень і заборон, закріплених у чинному Законі України «Про запобігання корупції» (статті 22–27), дозволяє виокремити низку ключових положень. Серед них слід зазначити обмеження, що стосуються використання службових повноважень та посадового становища, яке включає заборону застосовувати надані повноваження або можливості, пов'язані з посадою, з метою одержання неправомірної вигоди для себе чи третіх осіб, а також заборону використання державного чи комунального майна та коштів у приватних інтересах.

Окремо виділяються обмеження щодо отримання подарунків, які передбачають заборону вимагати, просити або отримувати подарунки для себе чи близьких осіб, як безпосередньо, так і через посередників, від юридичних чи фізичних осіб у зв'язку з виконанням ними функцій держави або органів місцевого самоврядування, а також у випадках, коли дарувальник перебуває у підпорядкуванні такої особи. Крім того, закон встановлює обмеження, пов'язані з сумісництвом та поєднанням діяльності,

які включають заборону займатися іншою оплачуваною діяльністю або підприємницькою діяльністю, за винятком викладацької, наукової, творчої, медичної практики, інструкторської або суддівської діяльності в спорті, якщо інше не передбачено Конституцією або законами України.

До цих обмежень також належить заборона брати участь у складі правління, інших виконавчих або контрольних органів, наглядових рад підприємств чи організацій, що переслідують комерційні цілі, за винятком випадків, коли особа виконує управлінські функції щодо акцій, часток або паїв, що належать державі чи територіальній громаді, та представляє інтереси держави чи громади у відповідних органах управління або ревізійних комісіях господарських суб'єктів, якщо інше не встановлено Конституцією або законами України.

В адміністративно-правовій літературі наявні спроби систематизувати обмеження та заборони, що застосовуються до державних службовців, шляхом класифікації за певними критеріями. Так, дослідники виділяють обмеження етичного та юридичного характеру, пов'язані з прийняттям на державну службу та безпосередньо з проходженням служби, а також ті, що стосуються виконання службових обов'язків і взаємодії з іншими особами під час державної служби [33, с. 206; 34, с. 92; 35, с. 426].

Ураховуючи нормативно закріплений перелік обмежень і заборон, а також різні підходи до їх класифікації, їх умовно можна поділити на три групи.

До першої відносяться особисті обмеження, що регулюють персональну свободу особи у певних діях, зокрема заборону укладати трудові договори або вчиняти правочини після завершення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави або органів місцевого самоврядування, заборону розголошувати або використовувати в особистих інтересах інформацію, що стала відома в процесі виконання службових повноважень, обмеження щодо спільної роботи близьких осіб, а також

заборону відмовляти у наданні передбаченої законом інформації чи надавати її несвоєчасно, неповно або недостовірно.

До другої групи належать майнові обмеження, що пов'язані з набуттям матеріальної вигоди, включно із заборonoю отримувати подарунки або користуватися пільгами, послугами й майном, що надаються органами державної влади або органами місцевого самоврядування.

Третя група об'єднує змішані обмеження, які містять риси як особистих, так і майнових, зокрема обмеження щодо використання службових повноважень або свого становища, а також обмеження щодо сумісництва та поєднання з іншими видами діяльності, які включають заборону займатися оплачуваною діяльністю (за винятком викладацької, наукової, творчої, медичної практики, інструкторської та суддівської практики в спорті) або підприємницькою діяльністю, а також заборону брати участь у складі правління, інших виконавчих або контрольних органів, наглядових рад підприємств чи організацій, що мають на меті отримання прибутку.

Крім цього, обмеження і заборони можна класифікувати за іншими критеріями: за характером – на особистісні та професійні; за часом дії – ті, що діють під час проходження державної служби, та ті, що зберігають силу після її припинення; за юридичними наслідками – порушення, що тягнуть накладення лише основного адміністративного стягнення, наприклад штрафу, та порушення, що передбачають застосування додаткових санкцій, таких як конфіскація; за нормативною регламентацією – обмеження, закріплені у Законі України «Про запобігання корупції», та ті, що визначені Кодексом України про адміністративні правопорушення [36, 37].

Необхідно підкреслити, що існуюча класифікація обмежень та заборон як інструментів превенції адміністративних правопорушень, які мають корупційну складову, є значною мірою умовною, оскільки ці регулятивні механізми характеризуються комплексністю та взаємозалежністю, що дозволяє одночасно відносити їх до декількох

класифікаційних груп. Таким чином, аналіз загальнотеоретичних положень щодо обмежень та заборон у сфері антикорупційної діяльності, які стосуються державних службовців, дозволяє сформулювати наступні узагальнюючі дефініції. Обмеження як засіб запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, являють собою сукупність нормативно закріплених правил максимально допустимої форми поведінки державних службовців, а також встановлених правових меж у варіантах реалізації ними свого статусу, що застосовуються з метою превенції адміністративних корупційних правопорушень.

У свою чергу, заборони як інструмент превенції адміністративних корупційних правопорушень, визначаються як сукупність нормативно встановлених правил, що формують суб'єктивний юридичний обов'язок пасивного типу для державних службовців, відповідно до якого вони зобов'язані утримуватися від форм поведінки, чітко визначених антикорупційним законодавством, задля запобігання відповідним правопорушенням. Специфіка саме цих обмежень та заборон полягає в тому, що вони не лише мають загальні ознаки, властиві всім правовим обмеженням і заборонам, але й набувають спеціальних властивостей, притаманних цій категорії.

Ці спеціальні властивості включають: особливу сферу застосування (поширення на фізичних осіб під час здійснення ними повноважень у межах державної служби); спрямованість на спеціальних суб'єктів (осіб, які мають правовий статус державних службовців); спеціальну мету застосування (запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією); специфічне, комплексне нормативно-правове регулювання; та забезпечення їхньої реалізації державним примусом.

Відтак, можна виділити систему специфічних ознак, притаманних обмеженням і заборонам у сфері запобігання адміністративним корупційним правопорушенням у діяльності державних службовців в Україні, до яких відносяться: нормативний характер, індивідуальний

характер, превентивний характер, лімітуючий характер, примусовий характер, наявність спеціального суб'єкта, зв'язок з професійною діяльністю та зв'язок з деліктними нормами.

Систематизація антикорупційних обмежень дозволяє виявити їх структурну складність та багатовимірність. За критерієм часової прив'язки до періоду проходження служби їх поділяють на три основні групи: обмеження, що діють на етапі вступу на службу (наприклад, заборона перебування на окремих посадах у разі наявності тісних родинних зв'язків); обмеження, що супроводжують безпосереднє виконання службових обов'язків (зокрема, декларування майна та доходів, заборона отримання неправомірних вигод); та найбільш специфічну категорію – пост-службові (післявладні) обмеження, що застосовуються після припинення службових повноважень протягом визначеного законом строку.

За змістовим критерієм можна виділити такі види обмежень: інституційно-статусні (пов'язані з приватним інтересом, подальшим працевлаштуванням); фінансово-майнові (спрямовані на контроль за доходами, витратами та майном); інформаційно-комунікаційні (що регулюють розголошення та використання службової інформації, лобіювання); поведінкові (що встановлюють загальні етичні стандарти). Окремої уваги заслуговує класифікація за ступенем конкретизації: абсолютні заборони (наприклад, отримання будь-яких пропозицій, обіцянок або переваг) та відносні обмеження, що дозволяють певні дії за умови дотримання спеціальних процедур (зокрема, отримання подарунків у випадках, передбачених законом) [38, с. 78].

Таким чином, система антикорупційних обмежень являє собою комплексний, ієрархічно організований механізм, що поєднує превенцію, контроль та обмеження, формуючи необхідні умови для функціонування публічної служби як інституту, орієнтованого на суспільні інтереси.

1.2. Правове регулювання антикорупційних обмежень у публічній службі

Виходячи із загальної тематики магістерської роботи, даний підрозділ присвячено дослідженню правового механізму встановлення та застосування антикорупційних обмежень у контексті функціонування публічної служби. Актуальність ґрунтовного аналізу цієї проблематики зумовлена тим, що система правових обмежень є одним із фундаментальних превентивних інструментів у боротьбі з корупцією, оскільки вона покликана делімітувати максимально допустимі межі поведінки публічних службовців та нівелювати умови для потенційного зловживання наданими повноваженнями.

Метою підрозділу є комплексне розкриття змісту чинного законодавства України, яке регламентує антикорупційні обмеження, а також ідентифікація основних нормативно-правових актів, що формують правову базу цієї сфери. Здійснення ефективного запобігання корупції неможливе без чіткого розуміння сутності та сфери дії таких правових приписів, зокрема тих, що стосуються несумісності, обмежень щодо отримання подарунків, та обмежень спільної роботи близьких осіб.

У межах дослідження будуть розглянуті загальні та спеціальні норми, що містяться передусім у Законі України «Про запобігання корупції» [22], а також у профільних законодавчих актах про державну службу та службу в органах місцевого самоврядування. Особлива увага буде сфокусована на характері цих обмежень (зокрема, їхньому імперативному та превентивному аспектах) та їхній ролі у формуванні етичних стандартів та доброчесності публічних службовців. Аналіз правового регулювання дозволить виявити як сильні сторони чинного антикорупційного законодавства, так і потенційні прогалини чи колізії, що потребують подальшого вдосконалення. Таким чином, даний підрозділ закладає необхідну

нормативну основу для подальшого теоретичного та практичного дослідження заявленої проблематики.

Конституційне регулювання охоплює лише базові засади спеціального правового статусу публічних службовців, визначаючи загальні підходи до обмеження їхніх прав і створюючи нормативну основу для подальшої деталізації таких обмежень на рівні профільного законодавства. Конкретний зміст та обсяг установлених для цієї категорії осіб обмежень формуються законодавцем у межах його дискреції з урахуванням суспільних потреб та особливостей певного історичного періоду розвитку державності. У міжнародно-правовому вимірі питання допустимості встановлення окремих обмежень прав публічних службовців відображене, зокрема, у Конвенції ООН проти корупції від 31 жовтня 2003 року, яка була ратифікована Україною [39]. Позиція щодо важливості врахування стану політичної та правової системи держави за умов ухвалення рішень про зміну конституційно-правового статусу окремих публічних суб'єктів, наприклад у контексті скасування депутатської недоторканності, була окреслена також у висновку Конституційного Суду України від 19 червня 2018 року № 2-в/2018 [40].

Система законодавчих обмежень, що стосується трудових правовідносин публічних службовців, сфери їхньої приватності, особливостей притягнення до юридичної відповідальності, а також заборони займатися певними видами політичної діяльності, закріплена у спеціальних нормативних актах, серед яких закони України «Про державну службу», «Про Національну поліцію», «Про прокуратуру», «Про запобігання корупції» та інші [41]. Зазначені обмеження впроваджуються на різних етапах проходження публічної служби – під час вступу, у процесі її здійснення, а інколи й після припинення, при цьому вони диференціюються залежно від сфери діяльності службовця та рівня його посади.

Аналіз змісту цієї нормативної бази, а також напрацювань у науковій літературі засвідчує, що система обмежень включає не лише юридично обов'язкові приписи, а й морально-етичні настанови, дотримання яких є фундаментом формування довіри суспільства до інститутів публічної служби [42]. З огляду на це під час формування корпусу публічних службовців важливим є урахування антропологічного виміру їхньої діяльності та застосування морально-етичних критеріїв, релевантних завданням відповідного органу влади [43]. Професійна діяльність публічних службовців, зокрема у сфері правоохоронної діяльності, свідчить, що рівень суспільної довіри значною мірою визначається їхньою поведінкою як у рамках виконання службових повноважень, так і в приватному житті, де виявляється дотримання норм професійної етики [44].

У низці випадків недотримання встановлених морально-етичних вимог може призводити до юридичної відповідальності. Наприклад, особа, що набуває повноважень судді, складає присягу, у якій зобов'язується дотримуватися відповідних стандартів поведінки, а порушення таких зобов'язань може слугувати підставою для звільнення. Відповідно до положень Конституції України, критерії професійної етики та доброчесності є складниками оцінювання діяльності суддів (пп. 4 п. 16¹ розд. XV «Перехідні положення») [45].

Моральні норми та етичні принципи мають відігравати стримувальну роль у поведінці публічних службовців, особливо у ситуаціях, що передбачають реалізацію дискреційних повноважень або ухвалення значущих політичних рішень. Приклади на кшталт ухвалення рішення про проведення повторного туру президентських виборів після подій 2004 року, попри відсутність прямої законодавчої регламентації, свідчать про здатність посадових осіб до морального самообмеження. У науковому дискурсі самообмеження розглядається як важливий прояв свободи особистості та чинник, що виконує регулятивну функцію у сфері публічного управління [46]. Хоча поширеним є термін «самообмеження влади», доречним

видається вживання поняття «самообмеження публічних службовців», оскільки саме вони персоніфікують реалізацію владних рішень.

Отже, вступаючи на публічну службу, громадянин свідомо погоджується з наявністю специфічних обмежень, що супроводжують її здійснення та спрямовані на забезпечення суспільного інтересу. Водночас ці обмеження мають бути чітко сформульованими, відповідати принципам правомірності, пропорційності та справедливості. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває питання визначення того, чи не виходять законодавчо встановлені обмеження за межі допустимого втручання у зміст конституційних прав і свобод публічних службовців, та чи дійсно вони є необхідними для належного функціонування публічної служби [47].

Профільне законодавство у сфері публічної служби переважно встановлює вимоги та обмеження, що визначають допустимість перебування особи на відповідній посаді. До таких належать критерії щодо рівня освіти, професійного стажу, досвіду роботи, а також володіння державною мовою та однією з офіційних мов Ради Європи, що передбачено ст. 20 Закону України «Про державну службу» [17].

Законодавець також визначає підстави для обмеження доступу до служби у випадках застосування до особи стягнення у формі позбавлення права обіймати певні посади або здійснювати певну діяльність (ст. 84 цього ж закону [17]). Стаття 32 Закону України «Про державну службу» додатково встановлює заборону на призначення особи у разі можливого прямого підпорядкування її близькій особі, що має виразний антикорупційний характер. У цій же статті міститься відсилання до Закону України «Про запобігання корупції», який врегульовує інші категорії обмежень, зокрема щодо недопустимості зловживання службовими повноваженнями (ст. 22), отримання подарунків (ст. 23), неправомірної вигоди (ст. 25), а також правил, що діють після припинення виконання функцій держави або місцевого самоврядування (ст. 26) [22]. Водночас положення ст. 27 вказаного закону не встановлюють заборон, а формулюють правило

несумісності прямого службового підпорядкування між публічним службовцем і його близькими особами [22].

Окрім антикорупційних приписів, законодавство у сфері запобігання корупції містить положення морально-етичного змісту, які хоча й опосередковано пов'язані з першою групою обмежень, проте мають самостійне нормативне значення. Йдеться про вимоги здійснювати службову діяльність виключно в інтересах держави (ст. 39), дотримуватися політичної нейтральності (ст. 40), забезпечувати неупередженість у прийнятті рішень (ст. 41) та зберігати конфіденційність службової інформації (ст. 43) [22]. Крім того, у законі міститься відсилання до Загальних правил етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, затверджених наказом Національного агентства України з питань державної служби від 05.08.2016 № 158, де конкретизовано додаткові морально-етичні стандарти. Серед них – вимоги щодо недопущення в службовому спілкуванні некоректних висловлювань, обговорення чуток чи приватного життя інших осіб, дотримання належного зовнішнього вигляду, а також правила доброчесності, що частково дублюють антикорупційні обмеження [48].

Наведені обмеження поширюються на всіх публічних службовців, проте специфіка діяльності окремих державних органів зумовлює необхідність додаткової регламентації у галузевих нормативно-правових актах. Зокрема, у Законі України «Про Національну поліцію» передбачено особливий перелік заборон, пов'язаних зі службою в поліції (ст. 61), серед яких – вимоги до осіб, що не можуть бути прийняті на службу, та заборона членства в політичних партіях або участі у публічних політичних заходах [49].

Морально-етичні стандарти для поліцейських деталізовано у Правилах етичної поведінки поліцейських, затверджених наказом МВС України від 09.11.2016 № 1179, де визначено вимоги до поведінки,

комунікації, дотримання службової таємниці та зовнішнього вигляду (п. 1 розділу II) [50]. У цих правилах також закріплено низку прямих заборон, що стосуються недопущення приниження честі та гідності осіб, нерівного ставлення до громадян за будь-якими ознаками, участі у політичній діяльності або використання символіки політичних сил, а також розголошення службової інформації чи перебування на службі у стані алкогольного, наркотичного або токсичного сп'яніння [50].

Спеціалізоване законодавство України передбачає низку обмежень, адаптованих до особливостей функціонування окремих органів публічної влади. Зокрема, для працівників Державного бюро розслідувань України (ДБР) статтею 15 профільного Закону встановлено чіткі обмежувальні критерії, за наявності яких особа не може бути призначена на відповідну посаду. Ці обмеження охоплюють заборону участі в політичних партіях, вимогу утримання від реалізації особистих чи третіх сторін інтересів за рахунок ресурсів Бюро, а також заборону виступати повіреними третіх осіб у справах, пов'язаних із діяльністю ДБР [51].

Внутрішні Правила професійної етики працівників ДБР додатково наголошують на певних заборонах, які часто корелюють із законодавчими обмеженнями, включаючи неприпустимість набуття членства в політичних структурах, здійснення політичної діяльності та заборону розголошення конфіденційної інформації [52].

Аналогічний комплекс обмежувальних норм поширюється на співробітників Національного антикорупційного бюро України (НАБУ), які закріплені у статті 13 відповідного Закону [53]. При цьому Кодекс професійної етики працівників НАБУ містить більш розширений перелік прямих та опосередкованих обмежень, ніж регулятивні правила інших органів. Сюди входять: неприпустимість використання службового становища поза межами служби для здобуття переваг чи пільг; принцип аполітичності; заборона поширення службової, аморальної чи компрометуючої інформації навіть після припинення служби; лімітування

використання соціальних медіа; а також вимоги щодо службового зовнішнього вигляду [54, с. 33, 38, 41, 44, 46].

Для суддівського корпусу Закон України «Про судоустрій і статус суддів» інтерпретує обмеження як вимоги щодо несумісності (стаття 54). Вони включають: заборону суміщати суддівську діяльність з посадами в органах державної влади чи місцевого самоврядування; заборону займатися підприємницькою чи адвокатською діяльністю; неприпустимість володіння корпоративними правами, пов'язаними з отриманням прибутку; заборону належності до політичних партій і професійних спілок; а також обмеження участі у мітингах та страйках [55]. Кодекс суддівської етики традиційно доповнює ці норми низкою етичних обмежень, зокрема щодо публічних заяв і коментарів, розголошення інформації, оприлюдненої у судовому засіданні, позасудових контактів з учасниками провадження, здійснення політичної активності та використання інтернет-ресурсів [56].

Закон України «Про прокуратуру» містить переважно вимоги щодо несумісності, які фактично є обмеженнями: заборона обіймати посади в інших державних чи муніципальних органах та неприпустимість участі у страйках чи мітингах [57]. Водночас, Кодекс професійної етики та поведінки прокурорів розширює коло обмежувальних норм, включаючи вимоги, передбачені антикорупційним законодавством, норми щодо зовнішнього вигляду та стилю одягу, а також регулювання поведінки, що може завдати шкоди діловій репутації [58]. Аналогічні вимоги до несумісності закріплено у Законі України «Про статус народного депутата України», де їхній перелік є найбільш широким, забороняючи членство у Кабінеті Міністрів України, перебування на будь-якій іншій публічній службі, здійснення оплачуваної діяльності (крім встановлених винятків), та набуття статусу експерта у кримінальному провадженні. Окремо статтею 8 цього Закону встановлено правила депутатської етики, які проголошують неприпустимість використання мандата всупереч загальновизнаним нормам

моралі, правам громадян та інтересам суспільства, а також заборону його використання в особистих, особливо корисливих, цілях [59].

З'ясування сутності публічної служби значною мірою спирається на правові позиції Конституційного Суду України, який послідовно наголошує на особливому характері діяльності державних службовців. Така специфіка, як підкреслено у Рішенні від 7 липня 2004 року № 14-рп/2004, об'єктивно вимагає встановлення спеціальних правил щодо умов і підстав зайняття окремих посад. У межах конституційного контролю Суд неодноразово аналізував питання, пов'язані з припиненням публічної служби, зокрема звільненням у зв'язку з оцінюванням або перевіркою службовців у період інституційних реформ. У висновках від 20 січня 2016 року № 1-в/2016 та від 30 січня 2016 року № 2-в/2016 Конституційний Суд дійшов висновку про відповідність Конституції України положень, які передбачали можливість звільнення суддів за результатами оцінювання, визнаючи невідповідність займаній посаді законною підставою для припинення їхніх повноважень. Водночас конституційне провадження щодо норм Закону України «Про судоустрій і статус суддів», які регламентували звільнення судді у зв'язку з невідповідністю посаді чи відмовою від проходження оцінювання, було припинено через недостатню аргументацію подання Верховного Суду України (Рішення від 18 лютого 2020 року № 2-р/2020).

Важливим також є Рішення Конституційного Суду від 21 липня 2021 року № 4-р(П)/2021, яким було визнано неконституційним порядок звільнення працівників міліції, що застосовувався під час реформування правоохоронної системи відповідно до Закону України «Про Національну поліцію». Суд зазначив, що відповідне положення могло тлумачитися не лише як повідомлення про звільнення, але і як пропозиція переходу на службу до Національної поліції за умови згоди, успішного проходження конкурсу та виконання інших установлених критеріїв. Попри це, Суд підтвердив легітимність цілей реформи, зумовленої суспільною потребою оновлення органів правопорядку. З огляду на такі висновки, можна

стверджувати, що звільнення у зв'язку з оцінюванням під час реформування державних інституцій є правомірним за умови дотримання всіх гарантій трудових прав службовців. У названому рішенні Конституційного Суду було сформульовано критерії, які визначають правомірність втручання у сферу трудових прав: звільнення має ґрунтуватися на законі, положення якого відповідають принципу верховенства права; здійснюватися для досягнення легітимної мети; а вжиті заходи повинні бути пропорційними.

Розглядаючи питання допустимості встановлення обмежень для публічних службовців, доцільно враховувати й законодавство, що передбачає люстраційні процедури як інструмент обмеження доступу до державної служби. У межах європейської правової традиції люстрація розглядається як елемент перехідного правосуддя, покликаний унеможливити перебування на важливих державних посадах осіб, пов'язаних із попереднім політичним режимом [60, с. 5].

На підставі проведеного аналізу обмежувальних приписів, встановлених для різних суб'єктів публічної служби, можна констатувати, що їхня переважна більшість зводиться до загальних заборон (щодо політичної, підприємницької, адвокатської діяльності, участі у мітингах і страйках, демонстрації суб'єктивного ставлення під час виконання обов'язків) та етичних вимог чи настанов (щодо поведінки, дрес-коду, інформаційної гігієни). Несуттєві відмінності між цими нормами є функціонально обумовленими та залежать від специфіки та нюансів конкретної сфери публічної служби.

Констатація особливої правової природи обмежень, що застосовуються в процесі проходження публічної служби, дозволяє розкрити її через низку характерних ознак. Ці обмеження ґрунтуються на механізмі лімітування конституційних прав і свобод громадян і є санкціонованими державою. Вони підлягають чіткій регламентації як на рівні законів (включно з антикорупційним законодавством), так і через систему підзаконних нормативно-правових актів, причому останні

здебільшого регулюють вимоги, пов'язані з дотриманням загально визнаних етичних норм поведінки. За своєю суттю, ці положення є конкретними вимогами, які висуваються безпосередньо до публічного службовця.

Важливою ознакою є їхній добровільний характер, оскільки згода публічних службовців на прийняття відповідних правових обмежень відбувається усвідомлено і без примусу при вступі на посаду. Порухення цих приписів неминує спричиняє притягнення особи до юридичної відповідальності. Сутнісно обмеження полягають у редукції прав, свобод та інтересів особи, що виникає безпосередньо у зв'язку із набуттям нею статусу публічного службовця. Реалізація обмежувального впливу відбувається у формі заборон, спеціальних правил та настанов. Сфера їхньої дії є широкою, охоплюючи як публічну (професійну) діяльність, так і приватне життя службовця. При цьому, лише деякі з цих вимог мають універсальний характер і поширюються на всіх публічних службовців (загальні обмеження), тоді як значна частина стосується лише певних категорій суб'єктів (спеціальні обмеження). Обмеження також характеризуються неоднорідністю свого змісту, оскільки вони регламентують різноманітні сфери: антикорупційну, політичну, економічну, інформаційну, морально-етичну та приватну.

Серед усіх ознак нормативне закріплення в чинному законодавстві є найбільш суттєвою, оскільки правові обмеження не можуть існувати поза межами офіційних нормативно-правових актів; у протилежному випадку вони будуть кваліфіковані як незаконні. Об'єктивність та точність легального закріплення, у свою чергу, детермінує ефективність правового регулювання обмежень під час проходження публічної служби, що підкреслює необхідність подальшого детального аналізу нормативних засад для визначення видів та змісту цих обмежувальних приписів.

РОЗДІЛ 2. ХАРАКТЕРИСТИКА ОБМЕЖЕНЬ ПІСЛЯ ПРИПИНЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ, ПОВ'ЯЗАНОЇ З ВИКОНАННЯМ ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВИ ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

2.1. Понятійна характеристика обмежень після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування

Зазначений підрозділ магістерської роботи зосереджений на комплексному дослідженні правової категорії обмежень, що виникають після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування. Актуальність аналізу цього феномену зумовлена тим, що припинення публічної служби не завжди означає повне зняття правового контролю з колишнього службовця. Навпаки, для забезпечення доброчесності та запобігання корупційним ризикам антикорупційне законодавство України передбачає інститути, які обмежують певні дії особи протягом встановленого періоду після її звільнення.

Метою дослідження у підрозділі є розкриття правової природи цих постслужбових обмежень, їхнє сутнісне наповнення та функціональне призначення у системі антикорупційної превенції. Ці обмеження не є формою покарання, а виступають як превентивні правові механізми, які мають на меті: запобігти конфлікту інтересів, що може виникнути внаслідок використання інсайдерської інформації або впливових зв'язків, набутих під час служби, а також унеможливити так звані «оберткові двері» (revolving doors) – неправомірний перехід публічних службовців у приватний сектор, пов'язаний з їхніми попередніми повноваженнями. У межах підрозділу буде проведено аналіз ключових законодавчих положень, зокрема норм Закону України «Про запобігання корупції» [22], які встановлюють конкретні види таких обмежень, їхні строки та юридичні наслідки недотримання. Це

дозволить сформулювати цілісне уявлення про правовий статус особи після припинення нею публічної служби та обґрунтувати роль цих обмежувальних норм у підтримці суспільної довіри до державних інституцій.

Обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування, необхідно аналізувати як у межах широкої системи публічно-правових заходів протидії корупції, так і в контексті більш спеціалізованого механізму запобігання та врегулювання конфлікту інтересів. Питання їхньої доктринальної природи залишається дискусійним, однак узагальнення концептуальних підходів дає змогу сформулювати низку теоретично значущих висновків.

Передусім такі обмеження відіграють ключову роль на превентивному, початковому рівні багатокomпонентної системи антикорупційної протидії, хоча вони здатні сприяти також виявленню прихованих порушень, вчинених під час перебування особи на службі. Їхній зміст органічно інтегрується в публічно-правовий, зокрема адміністративно-правовий, механізм запобігання корупційним проявам і безпосередньо пов'язаний із засобами подолання конфлікту інтересів. Домінування адміністративно-правової природи цих приписів обумовлене тим, що саме імперативний характер регулювання та наглядові повноваження уповноважених органів є найбільш ефективними для захисту публічного інтересу, тоді як норми інших галузей права – трудового, цивільного, господарського – мають допоміжний характер.

Нині простежується тенденція до формування інтегрованого антикорупційного правового масиву, у межах якого поєднуються різні нормативні блоки. Однак навіть за подальшої консолідації законодавства та трансформації правової системи адміністративно-правова основа цих обмежень зберігатиме визначальне значення.

За змістом і функціональним призначенням такі приписи можуть розглядатися як окремий субінститут адміністративного права, що виконує

роль запобіжного механізму у структурі антикорупційних заходів, перешкоджаючи виникненню конфлікту інтересів та забезпечуючи правову послідовність поведінки осіб, які завершили виконання публічних функцій. Це дає підстави відносити їх до інституту запобігання та врегулювання конфлікту інтересів. Незважаючи на те, що після звільнення особа фактично не перебуває на штатній посаді, зміст зазначених вимог відповідає природі статусних норм, подібних до тих, що охоплюють увесь часовий період професійної діяльності представників публічної влади.

Специфіка цих обмежень полягає передусім у їхньому статусно-суб'єктному характері. Правові заборони, встановлені для осіб, які здійснюють публічну службу, традиційно вважаються складовою їхнього загального правового статусу, оскільки визначають межі реалізації повноважень та виконання обов'язків. У науковій літературі підкреслюється, що структура такого статусу охоплює комплекс прав, обов'язків, гарантій, а також визначених законом заборон та обмежень, які покликані мінімізувати ризики корупційних проявів і забезпечити дотримання основних принципів публічної служби. Одним із таких положень є твердження, згідно з яким відповідні заборони спрямовані на запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням і забезпечення ефективного виконання функцій служби [61, с. 36]. Водночас наведений підхід традиційно застосовується до обмежень, що діють під час проходження служби, і тому залишається відкритим питання, чи можуть аналогічні критерії у повній мірі поширюватися на приписи, які набувають чинності вже після припинення службової діяльності.

На перший погляд може здатися нетривіальним віднесення обмежень після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування, до категорії статусних норм, адже вони застосовуються вже після того, як особа припиняє перебувати на відповідній посаді. Однак саме ця обставина і визначає їхню особливу природу: такі приписи забезпечують так звану «пролонговану» дію

антикорупційних запобіжників. Їхнє призначення полягає у попередженні ризиків використання колишніми службовцями знань, професійних контактів або впливу, набутого під час виконання посадових обов'язків, у спосіб, що може порушити публічний інтерес.

Фактично можна говорити про певне «розширення в часі» правового статусу особи, яка здійснювала публічні функції, оскільки окремі юридичні наслідки цього статусу зберігають чинність і після завершення служби. У такому контексті цілком обґрунтованим є розуміння зазначених обмежень як елемента правового статусу публічних службовців у його широкому значенні. Адже статус охоплює не лише період перебування на посаді, а й передслужбові та постслужбові компоненти, серед яких – процедура добору, конкурсні вимоги, а також соціальні гарантії, зокрема пенсійні.

Відповідно, обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування, посідають місце у системі статусних приписів, логічно завершуючи часову послідовність регулювання: від умов вступу на службу (зокрема, спеціальної перевірки), через обмеження, що діють під час її проходження (конфлікт інтересів, сумісництво, правила прийняття подарунків), до післяслужбових заборон, пов'язаних, наприклад, із нерозголошенням службової інформації.

Попри те що особа вже не має формального статусу службовця, вона залишається в певному правовому зв'язку з державою протягом визначеного законом періоду, що є необхідним для захисту публічних інтересів. У межах такої логіки постслужбові приписи заповнюють перехідний часовий відрізок, у межах якого потенційно існує небезпека зловживань, тим самим забезпечуючи завершеність антикорупційної архітектури та доповнюючи механізми запобігання й врегулювання конфлікту інтересів.

Оскільки згадані приписи функціонують як складова статусних норм у широкому значенні, їх доцільно розглядати як окремий різновид правових

обмежень, що має власну логіку та термінологічні особливості. Це, у свою чергу, актуалізує потребу у подальшому теоретичному опрацюванні цього феномена та уточненні його місця в системі публічного права.

Темпоральна вказівка, що визначає можливість застосування обмежень після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування, свідчить про те, що вони набирають чинності після завершення публічної служби. Предметний зміст цих обмежень буде детально розглянуто в наступних розділах дисертаційного дослідження. Водночас ефективність їх застосування залежить від чіткості норм, системності підходу, практичної реалізації та наявності відповідних механізмів контролю та відповідальності. У цьому контексті класифікація обмежень після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування, виступає важливим інструментом для аналізу їхнього змісту та правового регулювання, а також для ідентифікації прогалин у законодавчому забезпеченні.

Обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування, набирають чинності після завершення публічної служби та можуть мати як тимчасовий, так і постійний характер [22]. Ефективність їх застосування визначається системністю, чіткістю норм, практичною реалізованістю та наявністю механізмів контролю й відповідальності.

Для цілей магістерського дослідження доцільно виділити логічну класифікацію цих обмежень за кількома критеріями. По-перше, за сферою впливу вони можуть бути економічними, спрямованими на запобігання конфлікту інтересів у приватному секторі, та соціально-політичними, що обмежують участь у лобістських або політичних активностях, здатних підірвати довіру до державної влади.

По-друге, за тривалістю дії обмеження бувають тимчасовими, встановленими на визначений строк, переважно один рік, та постійними,

що застосовуються безстроково, як-от заборона розголошувати службову інформацію.

По-третє, залежно від виду діяльності, на яку поширюється регулятивний вплив, виділяють обмеження працевлаштування, що забороняють займати певні посади, обмеження ділової активності, які перешкоджають участі у бізнес-проєктах або представницькій діяльності, та обмеження використання інформації, що забороняють розголошувати відомості, здобуті під час виконання службових обов'язків.

По-четверте, з огляду на забезпеченість механізмами контролю та відповідальності, обмеження можуть мати чіткі механізми забезпечення, порушення яких тягне адміністративну чи іншу відповідальність, або не мати визначених механізмів контролю, що ускладнює їх практичну реалізацію.

По-п'яте, за суб'єктним складом розрізняють універсальні обмеження, які охоплюють усіх колишніх службовців публічного сектору, та спеціальні, поширені на окремі категорії чи типи посадовців.

По-шосте, за характером регулювання виділяють прямі обмеження, конкретно закріплені у законі і мають чіткий зміст, та непрямі, що впливають із інших норм або приписів різних нормативних актів і можуть мати узагальнений або неоднозначний зміст.

Така класифікація дозволяє систематизувати обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування, оцінити їх предметний зміст і ефективність, а також ідентифікувати прогалини у правовому регулюванні, забезпечуючи цілісність антикорупційної системи [22].

Запропонований підхід до класифікації обмежень після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування, сформовано на основі абстрактно-логічного аналізу. Подальша юридична конкретизація дає підстави стверджувати, що окремі

елементи такого поділу мають умовний характер і потребують кількох важливих уточнень.

По-перше, окремі групування (за сферою впливу, за характером обмежуваної поведінки та базова нормативна класифікація за предметом практичного впливу) виявляються змістовно наближеними між собою. Вони описують одне й те саме явище через споріднені, хоча й різні за сутністю критерії, що характеризують неоднорідні сегменти єдиного об'єкта – приватної діяльності особи після припинення виконання нею публічних повноважень. Така схожість не свідчить про помилковість самої класифікації; навпаки – дозволяє зробити висновок про особливу природу обмежень після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування. Вони покликані стримувати саме непублічні дії колишнього суб'єкта владних повноважень, оскільки саме такі дії створюють найбільш істотні корупційні ризики. Натомість звуження можливостей подальшої публічно-владної реалізації особи для цієї групи обмежень не є типовим.

Ця логіка узгоджується зі змістом пункту «е» частини 2 статті 12 Конвенції ООН проти корупції, який вимагає встановлення відповідних тимчасових заборон щодо професійної діяльності колишніх публічних службових осіб у приватному секторі з метою запобігання конфлікту інтересів [62].

По-друге, твердження про наявність обмежень після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування, які нібито позбавлені механізмів забезпечення (у межах поділу № 4), є надмірно категоричним. Воно постає, радше, як наслідок застосування некласичних і постнекласичних методологічних підходів у правознавстві та свідчить не про відсутність забезпечення, а про низький фактичний рівень гарантування окремих заборон, що потребує подальших досліджень. У реальності всі такі обмеження супроводжуються правовими

механізмами реалізації, проте вони істотно різняться за характером та інтенсивністю.

Виходячи з цього, обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування, можуть бути класифіковані як такі, що забезпечуються:

а) спеціальними юрисдикційно-відновлювальними засобами (наприклад, більшість обмежень на працевлаштування у структурах, що перебували у сфері впливу відповідного службовця);

б) спеціальними юрисдикційно-відновлювальними та юрисдикційно-деліктними засобами (наприклад, заборона укладати трудові чи інші договори для окремих категорій колишніх посадовців);

в) комбінацією спеціальних юрисдикційно-відновлювальних та загальних юрисдикційно-деліктних механізмів (наприклад, заборона розголошувати службову інформацію, порушення якої тягне адміністративну або кримінальну відповідальність, установлену насамперед для охорони режиму інформації, а не для гарантування антикорупційних вимог);

г) спеціальними юрисдикційно-відновлювальними та процедурно-процесуальними засобами (наприклад, обмеження щодо представництва після припинення служби) [63].

На підставі такого підходу можна констатувати:

– усі обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування, мають певні правові гарантії;

– кожне з цих обмежень забезпечується спеціальними засобами юрисдикційно-відновлювального реагування (зокрема, можливістю визнання недійсним трудового договору чи правочину, укладеного з порушенням відповідних вимог);

– рівень забезпеченості різних обмежень є нерівномірним, причому відмінності спостерігаються навіть у межах однієї змістовної групи.

Останнє дає підстави говорити або про недостатність гарантій усієї групи (наприклад, обмежень щодо укладення правочинів), або про надмірну зарегульованість окремих її елементів. Пріоритетним виглядає перший висновок, який узгоджується з позицією, висловленою автором у попередніх дослідженнях [64].

По-третє, складно виявити практичні приклади спеціальних і непрямих обмежень після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування, у їх «чистому» вигляді. Найбільш наближеними до теоретичних моделей видаються приписи, що містяться у таких нормах законодавства [65].

Частина друга статті 45 Закону № 1700 встановлює обов'язок подання декларації особами, які припинили виконання публічно-владних функцій, як на момент звільнення, так і протягом визначеного періоду після завершення їх діяльності. Стаття 51³ цього ж Закону та пункт 16 Порядку проведення повної перевірки декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування [66], передбачають можливість здійснення повної перевірки декларацій колишніх службовців упродовж трирічного строку після припинення служби. У межах такої перевірки колишня посадова особа зобов'язана, на запит уповноваженого органу, надати або надіслати копії документів, що підтверджують достовірність поданих відомостей, протягом десяти робочих днів.

Частина друга статті 14 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» [67] встановлює імператив щодо збереження конфіденційної інформації, причому це зобов'язання продовжує діяти і після припинення повноважень уповноваженої особи.

У частині третій статті 8 Закону України «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг» [49] закріплено норму, згідно з якою особа, що раніше входила до складу конкурсної комісії, не може претендувати на посаду члена

Регулятора протягом дванадцяти місяців після завершення своїх повноважень у цій комісії.

Частина восьма статті 8 цього ж Закону встановлює для колишніх членів Регулятора обов'язок подати декларацію після звільнення, а також заборону на укладення трудових та інших договорів із суб'єктами господарювання, що працюють у сферах енергетики та/або комунальних послуг, протягом одного року з моменту припинення їх повноважень [68].

Аналіз наведених положень законодавства не дає змоги однозначно віднести передбачені ними приписи до категорії спеціальних чи непрямих обмежень після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування. Натомість постають підстави для кількох ширших висновків.

По-перше, у низці нормативних актів прослідковується дублювання антикорупційних вимог без введення нових видів заборон. По-друге, законодавець виокремлює не лише обмеження, що забороняють певні види поведінки після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування, а й низку обов'язків після припинення служби, які передбачають необхідність активних дій (зокрема, подання декларацій або надання документів на запит уповноваженого органу). Ці обов'язки за своєю природою відрізняються від класичних заборон, що мають превентивний антикорупційний характер.

По-третє, окремі приписи законодавства встановлюють нетипові обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування. Йдеться передусім про заборони, що адресовані особам, які виконували допоміжні або консультативні функції (наприклад, членам конкурсних комісій), і фактично встановлюють обмеження їх подальшої участі у публічній службі, а не у приватній сфері. Такі конструкції виходять за межі класичної логіки антикорупційних запобіжників після припинення служби.

Викладені спостереження свідчать про необхідність подальшого категоріального й понятійного уточнення відповідних явищ, зокрема – шляхом порівняння властивостей окремих нормативних моделей для визначення системних ознак цієї групи правових засобів [68].

Подальший аналіз специфіки обмежень після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування, вимагає не лише формального зіставлення нормативних моделей, а й розкриття їх функціональної природи. Вказані обмеження та обов'язки виникають як елемент системи антикорупційного регулювання, однак їх внутрішня структура є неоднорідною, що підтверджує потребу у чіткому розмежуванні змістовних та функціональних характеристик відповідних правових засобів.

По-перше, необхідним є удосконалення підходів до визначення критеріїв, за якими відрізняються обмеження, спрямовані на запобігання ризикам неправомірного впливу колишніх посадових осіб, від загальних обов'язків, пов'язаних із завершенням публічної служби. Сучасна нормативна конструкція нівелює межу між запобіжними антикорупційними заходами та організаційними процедурами, покликаними забезпечувати завершення службових правовідносин. Зокрема, постслужбові деклараційні обов'язки не завжди мають безпосередній антикорупційний характер, але водночас становлять частину регуляторного механізму, спрямованого на підтримання прозорості у сфері публічної служби [71].

По-друге, наявні законодавчі моделі свідчать про тенденцію до розширення переліку суб'єктів, на яких поширюються обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування. У деяких випадках такі приписи застосовуються до осіб, які не виконували класичних владних повноважень, що розмиває межі між публічно-владним статусом та допоміжним інституційним функціонуванням. Це створює додаткові дискусійні питання щодо допустимих меж правового впливу держави на подальшу професійну

діяльність таких осіб, а також щодо принципу пропорційності в обмеженні їхніх прав та можливостей професійного розвитку.

По-третє, окрему увагу необхідно приділити питанням визначення тривалості та інтенсивності обмежень після припинення діяльності. У різних законодавчих актах простежуються значні відмінності щодо строків дії відповідних заборон та обов'язків, що ускладнює формування узгодженої правової доктрини. Відсутність єдиних підходів може призводити до нерівності правового становища осіб, що перебували у подібному функціональному статусі, але підпадають під регулювання різних нормативних актів. Така ситуація актуалізує необхідність системного перегляду чинного законодавства з метою усунення фрагментарності та забезпечення належного рівня юридичної визначеності.

По-четверте, важливо окреслити межі між прямими та опосередкованими обмеженнями після припинення діяльності. Частина з них передбачає необхідність утримуватися від певних видів діяльності, тоді як інші – зобов'язують колишніх посадових осіб здійснювати активні дії, спрямовані на збереження прозорості та контрольованості їхнього статусу після звільнення. Це потребує подальшого концептуального прояснення, оскільки поєднання заборон та зобов'язань у межах однієї правової конструкції може призводити до неоднозначного тлумачення та практичного застосування відповідних приписів [72].

Отже, системне осмислення зазначених питань створює передумови для формування комплексного понятійного апарату, який дозволить встановити чіткі межі між різними видами правових інструментів, що регулюють поведінку осіб після припинення виконання ними функцій держави та місцевого самоврядування. Подальше удосконалення теоретичних підходів та нормативних моделей у цій сфері потребує глибшого порівняльного аналізу, залучення зарубіжного досвіду та розроблення універсальних критеріїв для оцінки відповідності таких

обмежень принципам правової визначеності, пропорційності та легітимності.

По-п'яте, необхідно враховувати, що окремі різновиди обмежень після припинення діяльності мають виразний інституційний характер і покликані захищати не лише публічні інтереси, а й стабільність функціонування окремих секторів економіки чи суспільної інфраструктури. Наприклад, заборона колишнім посадовим особам, які здійснювали регуляторні повноваження, вступати у трудові чи інші договірні відносини з суб'єктами, діяльність яких вони раніше контролювали, спрямована на збереження об'єктивності ринку та запобігання виникненню привілейованих умов для окремих суб'єктів господарювання. У цьому контексті такі обмеження виходять за межі персональної відповідальності і набувають значення інструментів макрорівневого економіко-правового регулювання [73, с.10].

По-шосте, аналіз чинного законодавства демонструє відсутність уніфікованого підходу до визначення поняття «колишня посадова особа» для цілей застосування обмежень після припинення діяльності. На практиці це призводить до колізій, коли особи, що виконували схожі функції, можуть підпадати під різні правові режими постслужбових заборон. Таке розбалансування нормативного регулювання унеможливорює послідовне застосування принципу рівності перед законом і вимагає законодавчого втручання з метою усунення неоднозначності дефініційного апарату.

По-сьоме, важливо підкреслити, що ефективне застосування обмежень після припинення діяльності залежить від дієвості механізмів їх забезпечення та контролю. У більшості випадків відповідні норми передбачають юридичні наслідки у вигляді визнання недійсними певних правочинів або притягнення до юридичної відповідальності. Проте рівень реальної застосовності цих механізмів суттєво варіює залежно від галузі регулювання, ступеня інституційної спроможності відповідних органів та якості процедурного забезпечення. Наявність таких диспропорцій свідчить

про потребу у створенні єдиного стандартизованого підходу до імплементації та контролю виконання зазначених обмежень [74, с. 8].

По-восьме, подальше дослідження має бути спрямоване на виокремлення критеріїв, що дозволяють відрізнити обмеження, які мають антикорупційний фокус, від тих, які носять здебільшого організаційний або процедурний характер. У теоретичному плані це допоможе сформувати системний підхід до класифікації правових засобів впливу на поведінку осіб після завершення публічної служби. У прикладному вимірі це сприятиме точнішій побудові нормативних моделей, які відповідатимуть вимогам правової визначеності та узгодженості з міжнародними стандартами антикорупційної політики [75, с. 320].

Таким чином, існуючі підходи до правового регулювання поведінки осіб після припинення виконання ними функцій держави та місцевого самоврядування потребують подальшого теоретичного осмислення та уніфікації. Систематизація видів обмежень, виявлення їх спільних і відмінних рис, а також узгодження їх із загальними принципами антикорупційної політики становлять ключові напрями майбутніх досліджень і законодавчого вдосконалення [76, с. 79].

Проведений аналіз дозволив встановити, що обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування спрямовані на забезпечення доброчесності, безперервності етичних стандартів та мінімізацію ризиків зловживань публічною владою після завершення служби. Їх сутність полягає у правовому закріпленні вимог, які продовжують поширюватися на колишніх службовців з метою запобігання використанню здобутих під час служби повноважень, інформації чи впливу у приватних інтересах.

У ході дослідження з'ясовано, що понятійний зміст обмежень після припинення служби охоплює як юридично визначені заборони (зокрема щодо роботи у суб'єктах, над якими здійснювалися владні повноваження, або участі в представництві перед колишнім органом), так і комплекс

позитивних обов'язків, спрямованих на недопущення конфлікту інтересів у майбутній професійній діяльності. Визначено, що ці обмеження мають міждисциплінарний характер, поєднуючи елементи адміністративного, антикорупційного, службового та трудового права, що обумовлює їх специфічну правову природу та складність практичної реалізації.

Системне вивчення чинного законодавства та наукових підходів показало, що інститут післяслужбових обмежень є ключовим компонентом антикорупційної інфраструктури держави, оскільки забезпечує превенцію впливу колишніх посадових осіб на прийняття рішень, захищає публічні інтереси та підтримує довіру громадян до органів влади. Разом із тим, виявлено низку проблемних аспектів, пов'язаних із розмитістю термінології, недостатньою узгодженістю нормативних положень та відсутністю єдиної доктринальної дефініції цього явища.

2.2. Змістовна характеристика обмежень щодо вчинення правочинів

Змістовний аналіз обмежень, що продовжують діяти після припинення службової діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування, є ключовим елементом дослідження їх правової природи та практичного значення. На відміну від загальних етичних чи антикорупційних вимог, які поширюються на службовців у період здійснення публічних повноважень, післяслужбові обмеження мають специфічний превентивний характер, оскільки спрямовані на унеможливлення використання отриманих під час служби владних ресурсів, професійних контактів або доступу до інформації у приватних інтересах після звільнення.

З огляду на зростання ролі інститутів доброчесності у сфері публічного управління, визначення змісту таких обмежень набуває особливого значення. Їх правовий зміст охоплює не лише безпосередньо встановлені законом заборони, а й більш широкі механізми запобігання

конфлікту інтересів, забезпечення прозорості переходу до приватного сектору та захисту публічних інтересів від впливу колишніх посадових осіб. Саме тому аналіз змісту відповідних обмежень дає можливість з'ясувати їхню фактичну ефективність, визначити проблеми правозастосування й окреслити напрями вдосконалення законодавства.

У цьому підрозділі увагу зосереджено на ідентифікації ключових елементів післяслужбових обмежень, розкритті їх сутнісних характеристик та встановленні логіко-правових взаємозв'язків між окремими видами цих заборон і обов'язків. Такий підхід створює передумови для формування цілісного уявлення про місце та роль післяслужбових обмежень у системі публічної служби, а також дозволяє об'єктивно оцінити їх значення для забезпечення доброчесності й стабільності публічного управління.

Нормативне регулювання обмежень після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування, ґрунтується на положеннях Закону України «Про запобігання корупції» [22], який визначає комплекс превентивних правових інструментів, спрямованих на мінімізацію ризиків недоброчесної поведінки колишніх службовців. Аналіз змісту статті 26 цього Закону дає підстави стверджувати, що законодавець вибудував системну модель післяслужбових обмежень, що охоплює різні за своєю правовою природою механізми, проте всі вони спрямовані на досягнення єдиної мети – недопущення конфлікту інтересів та неправомірного використання попередніх службових повноважень.

Передусім Закон передбачає заборону на працевлаштування та укладення правочинів у приватному секторі протягом року після припинення відповідної діяльності. Зокрема, колишнім службовцям заборонено укладати трудові чи інші договори з юридичними або фізичними особами – підприємцями, якщо протягом останнього року до звільнення вони здійснювали стосовно таких суб'єктів контрольні, наглядові або регуляторні повноваження. Така норма є ключовим

інструментом запобігання так званому «ефекту обертових дверей», коли службове становище може бути конвертоване у приватні вигоди.

Другою змістовною групою є інформаційні обмеження, які стосуються заборони розголошувати або використовувати в особистих інтересах інформацію, отриману під час виконання службових повноважень. Винятки допускаються лише у випадках, прямо визначених законом. Такий підхід забезпечує необхідний рівень інформаційної безпеки та запобігає неправомірному використанню внутрішніх ресурсів публічних інституцій. Важливо наголосити, що це обмеження має довгостроковий характер і не обмежується лише періодом після звільнення.

Третій структурний елемент системи – заборона представляти інтереси будь-яких осіб у справах, стороною в яких є орган чи установа, де особа працювала до припинення службових повноважень. Заборона діє протягом року після звільнення та спрямована на недопущення конфлікту інтересів, адже внутрішня обізнаність про діяльність відповідного органу здатна створювати потенційну можливість неправомірного впливу на хід справи.

У сукупності перелічені обмеження – трудові, договірні, інформаційні та представницькі – формують цілісну систему правових гарантій, визначену Законом України «Про запобігання корупції».

Одним із ключових інструментів такого превентивного впливу законодавець визначає обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування, закріплені у статті 26 Закону України «Про запобігання корупції» [22]. Норми цього Закону встановлюють спеціальні заборони, що мають на меті запобігти виникненню конфлікту інтересів, недопущенню залежності приватних суб'єктів від органів влади, а також перешкодити непропорційному впливу колишніх службових осіб на ухвалення управлінських рішень [77].

Відповідно до пункту 1 частини першої статті 26 Закону «Про запобігання корупції», особам, які припинили діяльність, пов'язану з

виконанням публічних функцій, протягом року з моменту звільнення заборонено укладати трудові договори або контракти, а також здійснювати правочини у сфері підприємництва з фізичними особами – підприємцями чи юридичними особами приватного права, щодо яких вони протягом року до припинення служби мали контрольні, наглядові чи дозвольно-регуляторні повноваження [78, с. 42]. Сутність цього обмеження полягає у виключенні можливості виникнення взаємної зацікавленості між суб'єктом владних повноважень, який залишає державну службу, та суб'єктами господарювання, що перебували в орбіті його професійного контролю. Заборона також охоплює всі форми офіційного працевлаштування, незалежно від обсягу та змісту трудових функцій, і поширюється на будь-які види цивільно-правових правочинів у сфері підприємницької діяльності.

Аналізуючи правову природу таких правочинів, варто звернутися до законодавчого визначення трудового договору, наведеного у частині першій статті 21 Кодексу законів про працю України, згідно з яким трудовий договір становить угоду між працівником і роботодавцем, що передбачає виконання певної роботи з боку працівника та забезпечення належних умов праці й оплати з боку роботодавця [79]. Контракт, у свою чергу, є особливою формою трудового договору, що характеризується ширшим спектром умов, які можуть бути визначені сторонами, включно з додатковими обов'язками, строком дії, підставами для припинення та особливостями відповідальності [80, с. 241]. Таким чином, у контексті аналізованого законодавчого обмеження під «укладенням трудового договору (контракту)» доцільно розуміти будь-яке врегулювання трудових відносин між колишнім публічним службовцем та приватним суб'єктом господарювання, що раніше перебував у сфері його регуляторного впливу.

Застосування цього обмеження обумовлене високим ризиком того, що колишній державний службовець може використати свій попередній вплив на суб'єкта господарювання для отримання майбутніх преференцій або матеріальної вигоди. Така ситуація є типовим проявом «ефекту обертових

дверей», коли особа, переходячи з державного сектору до приватного, отримує несправедливі конкурентні переваги завдяки попередньому статусу. Законодавець, мінімізуючи зазначені ризики, закладає додаткові гарантії запобігання корупції через встановлення чітких часових меж, визначення кола суб'єктів та характеру правочинів, що підпадають під заборону.

Правова доктрина наголошує, що трудові договори та контракти є формами правочинів, які безпосередньо пов'язані з отриманням винагороди за виконання професійних функцій, і саме тому їх включення до переліку обмежень після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням публічних функцій, є виправданим і необхідним з огляду на антикорупційну спрямованість законодавства [81, с. 92]. Ризик неправомірного впливу особи, яка залишає державну службу, полягає не лише у можливості переходу на роботу до «підконтрольного» суб'єкта, а й у тому, що таке працевлаштування може бути заздалегідь «спроектоване» ще під час проходження служби, що суперечить принципам доброчесності та неупередженості.

У межах аналізу змісту поняття «правочини у сфері підприємницької діяльності», що згадуються у пункті 1 частини першої статті 26 Закону №1700, слід виходити з базових положень цивільного законодавства. Відповідно до статті 202 Цивільного кодексу України, правочин розглядається як дія суб'єкта, спрямована на встановлення, зміну чи припинення цивільних прав і обов'язків. Законодавець розрізняє односторонні, двосторонні та багатосторонні правочини, при цьому останні ототожнюються з договорами. Односторонній правочин породжує юридичні наслідки лише для особи, яка його вчинила, тоді як для інших суб'єктів він може створювати обов'язки лише у випадках, коли це прямо передбачено законом або відбувається за їхньою згодою [82].

Особливу увагу привертає використання у нормативному тексті словосполучення «правочини у сфері підприємницької діяльності». Воно є

доволі специфічним з огляду на те, що саме антикорупційне законодавство – зокрема Закон України «Про запобігання корупції» та акти, спрямовані на його практичну реалізацію, – оперує цією конструкцією для найбільш повного охоплення дій, що мають економічну або комерційну спрямованість. Таке формулювання дозволяє включити широкий спектр правових дій, пов'язаних із реалізацією господарської ініціативи, фінансовими операціями, укладенням цивільно-правових договорів у бізнес-сфері та іншими взаємодіями, які потенційно можуть створювати ризики неправомірної вигоди для осіб, що нещодавно припинили виконання функцій держави чи місцевого самоврядування.

З огляду на це, згадка про правочини у сфері підприємництва у структурі обмежень після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування, має на меті забезпечення максимально широкого охоплення правових дій, що можуть створювати загрозу порушення принципів доброчесності. Застосування саме цієї категорії у законодавчому тексті спрямоване на ефективне блокування ситуацій, у яких колишня службова особа могла б використовувати раніше набуті владні або регуляторні повноваження у комерційних цілях. Такий підхід забезпечує превентивний характер зазначених обмежень, універсалізує їх зміст та унеможливорює уникнення відповідальності шляхом формального маневрування між різними видами цивільно-правових дій [83, с. 387].

Ліцензія на використання об'єкта інтелектуальної власності за своєю правовою природою розглядається як односторонній правочин, який фіксує намір ліцензіара надати іншій особі право на використання об'єкта у визначених межах [84, с. 103]. У контексті антикорупційного законодавства, а саме Закону України «Про запобігання корупції», поняття «правочин у сфері підприємницької діяльності» переважно трактується як договірна форма взаємодії, хоча воно потенційно може охоплювати й односторонні волевиявлення у господарській сфері [85].

Разом із тим, антикорупційні обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування, у правовому сенсі мають доволі вузьке тлумачення. Вони поширюються виключно на трудові договори та угоди у сфері підприємництва з конкретними контрагентами – тими суб'єктами, щодо яких колишній посадовець здійснював контроль або приймав управлінські рішення протягом року до припинення своїх повноважень [86]. Такий підхід залишає поза увагою низку правових дій, які формально не підпадають під заборону, але можуть містити аналогічні корупційні ризики. Зокрема, це стосується приватноправових угод, що не мають комерційної спрямованості, таких як договори дарування, позики або договори про спільну діяльність без мети отримання прибутку. Подібні «непідприємницькі» правочини можуть фактично надавати колишньому посадовцю економічну вигоду або стимулювати його до певних дій ще під час виконання службових обов'язків [87, с. 94].

Аналогічно, цивільно-правові договори про надання послуг, що не передбачають регулярного отримання прибутку, формально не відносяться до категорії «правочини у сфері підприємництва». Це означає, що колишній державний або місцевий посадовець може отримувати винагороду за надані послуги, і така діяльність не буде порушенням обмежень після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування, якщо вона не має систематичного або комерційного характеру [88].

Варто зауважити, що поняття «систематичності» підприємницької діяльності в українському законодавстві до цього часу не отримало чіткого визначення. Раніше, до 1 січня 2011 року, це питання регулювалося Декретом Кабінету Міністрів України «Про податок на промисел», де зазначалося, що продаж товарів більше ніж чотири рази протягом календарного року вважається систематичною діяльністю, що зобов'язує фізичну особу зареєструватися як суб'єкт підприємництва [89]. Цей

критерій протягом тривалого часу застосовувався українськими судами для ідентифікації підприємницької діяльності і подекуди зберігає певне значення навіть після скасування декрету, хоча вже без належної нормативної основи.

Актуальність детального вивчення правового регулювання цивільно-правових договорів про надання послуг в антикорупційній сфері обґрунтовується необхідністю порівняльного аналізу ч. 1 ст. 26 Закону України «Про запобігання корупції» [22] із тимчасовим положенням, закріпленим у пункті 28 розділу XIII «Прикінцеві положення» цього ж Закону. На період дії воєнного стану, згідно з тимчасовим положенням, встановлюється виняток із загальної заборони на зайняття іншою оплачуваною чи підприємницькою діяльністю: він не поширюється на державних службовців (окрім тих, що віднесені до категорії «А») та посадових осіб місцевого самоврядування (за винятком осіб, які обіймають посади першої – третьої категорій). Застосування цього виключення обумовлюється їхнім перебуванням у відпустці без збереження заробітної плати або у режимі простою.

Водночас чітко визначено, що трудові договори (контракти) та цивільно-правові угоди про надання послуг можуть укладатися виключно з юридичними особами приватного права чи фізичними особами-підприємцями, щодо яких зазначені публічні службовці протягом попереднього року не виконували функцій контролю чи не готували рішень, що стосуються їхньої діяльності. Як бачимо, цей тимчасовий нормативний акт, попри те, що стосується різних за статусом осіб, використовує схожий антикорупційний підхід, але він додатково і прямо включає згадку про цивільноправові договори про надання послуг. Очевидно, що такий обсяг регулювання є ширшим, ніж той, що міститься у частині 1 статті 26, яка регулює обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування. Це вказує на те, що постійно діюча норма є вужчою за своїм предметом, і, як наслідок, дійсно може не

охоплювати всі можливі способи отримання матеріальної вигоди, які потенційно несуть корупційні ризики.

Близькість згаданих вище антикорупційних регулятивних механізмів підтверджується Роз'ясненням Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК) від 05.12.2022 № 14 «Щодо застосування положень Закону України «Про запобігання корупції» стосовно дотримання обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності в умовах воєнного стану». У цьому документі (п. 4.4 [90]) для тлумачення меж і правил застосування тимчасового положення (пункт 28 розділу XIII) рекомендовано керуватись прикладами із пункту 14.6 розділу 14 Методичних рекомендацій НАЗК, які присвячені тлумаченню обмежень після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування (стаття 26 Закону «Про запобігання корупції») [91, с. 171]. Це переконливо доводить існування значного нормативного зв'язку між обома положеннями.

Проте ключова відмінність полягає в тому, що тимчасова норма має ширший предмет регулювання, оскільки додатково охоплює цивільно-правові договори про надання послуг. На противагу цьому, частина 1 статті 26 не поширюється на такі несприятливі форми договорів, хоча вони можуть створювати значні корупційні ризики. Зазначена розбіжність акцентує на необхідності законодавчого вдосконалення цього постійного припису, зокрема шляхом розширення його предметного охоплення.

Визначення суб'єктної специфіки застосування обмежень щодо укладення правочинів колишніми публічними функціонерами є ключовим для розуміння особливостей контрагентів, на яких поширюється дане антикорупційне правило.

Поняття «суб'єкт» характеризується відсутністю єдиного універсального тлумачення. У загальному академічному контексті, суб'єкт може позначати: 1) живу істоту, наділену здатністю до пізнання об'єктивної дійсності; 2) учасника, групу чи структуру, що відіграє вирішальну роль у

певному процесі; 3) індивіда, визначеного його фізичними та психічними властивостями [92].

У контексті обмежень після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування щодо вчинення правочинів, суб'єктами дії цього регулювання виступають, з одного боку, категорії посадових та службових осіб, на яких поширюються відповідні санкції після їхнього звільнення з публічної служби. З іншого боку, суб'єктний склад включає їхніх контрагентів – суб'єктів господарювання, на діяльність яких ці особи, уповноважені на виконання функцій держави чи місцевого самоврядування, мали прямий вплив протягом року, що передував припиненню публічної служби.

Обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування щодо вчинення правочинів застосовуються до доволі широкого переліку осіб, які підлягають класифікації за різноманітними критеріями:

а) за характером публічних функцій:

- особи, що здійснюють функції державної влади (наприклад, вищі посадові особи, парламентарі, судді, прокурори, державні службовці, військовослужбовці);
- особи, що здійснюють функції місцевого самоврядування (наприклад, керівники громад, депутати місцевих рад, посадові особи органів місцевого самоврядування);

б) за правовим статусом:

- особи, які мають постійний статус, тобто безперервно перебувають у правовідносинах публічної служби (наприклад, державні службовці, посадові особи місцевого самоврядування, судді, прокурори, працівники антикорупційних та правоохоронних органів);
- особи зі змінним або тимчасовим статусом, які виконують публічні функції на підставі окремих повноважень (наприклад, радники на контрактній основі, члени виборчих комісій);

в) за функціональним призначенням (сферою повноважень):

- суб'єкти, що здійснюють нормотворчу діяльність (наприклад, парламентарі, депутати місцевих рад);
- суб'єкти, що здійснюють правозастосовчу діяльність (наприклад, судді, прокурори, посадові особи спеціалізованих антикорупційних органів);
- суб'єкти, що здійснюють контрольно-наглядові функції (наприклад, державні інспектори, аудитори, посадові особи Рахункової палати) [93].

Для підвищення ефективності антикорупційної превенції, доцільно поширити обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування щодо вчинення правочинів на окремих осіб, прирівняних до суб'єктів, які виконували публічні функції, оскільки їхня діяльність також породжує корупційні ризики [94, с. 20].

До цієї категорії слід віднести: посадових осіб органів та організацій публічного права, уповноважених на здійснення публічно значущих повноважень (наприклад, члени наглядових рад державних банків чи посадові особи секретаріату Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти), які проходять службу у квазі-державних структурах, але не є класичними службовими особами; окремих осіб, які надають публічні послуги за делегованими повноваженнями (наприклад, арбітражні керуючі, судді третейських судів); учасників дорадчих, контрольних та конкурсних органів (представники громадських об'єднань, члени конкурсних комісій), чий вплив на кадрову політику є значним; а також осіб, що виконують експертні та медичні функції у сфері оборони (члени військово-лікарських комісій), оскільки результати їхньої діяльності мають серйозні юридичні наслідки для населення, що може бути використано для подальшого надання медичних послуг на договірних засадах [95, с. 200].

Водночас антикорупційне законодавство свідомо не поширює свою дію на окремі категорії осіб. Така логіка ґрунтується на двох ключових засадах. По-перше, зазначені особи не наділені повноваженнями здійснювати контроль, нагляд або ухвалювати юридично значущі рішення стосовно діяльності юридичних осіб чи фізичних осіб-підприємців. До цієї групи належать, наприклад, представники великого бізнесу («олігархи») або окремі громадські організації. По-друге, для цих суб'єктів діяльність щодо прийняття відповідних рішень є природним проявом їхньої професійної компетенції, яка закріплена законодавчо чи професійним статусом, як у випадку нотаріусів або незалежних посередників [96, с. 123]. Такий підхід дозволяє чітко відмежувати коло осіб, на яких поширюються обмеження, та уникнути надмірного розширення заборон, що не відповідає принципам пропорційності та цільового призначення антикорупційних норм.

Важливим елементом аналізу обмежень після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування, є їхній темпоральний аспект. У науковій термінології поняття «темпоральний» характеризує все, що пов'язане з часом або вказує на певний часовий проміжок. У контексті обмежень після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування, встановлених п. 1 ч. 1 ст. 26 Закону «Про запобігання корупції», визначено конкретний строк дії заборони правочинів, що становить один рік з дня припинення відповідної діяльності особою, наділеною державними або муніципальними повноваженнями [97, с. 107].

Законодавець закріпив цей часовий проміжок виходячи з того, що саме протягом року відбувається поступова втрата колишнім посадовцем владного впливу, що дозволяє зменшити ймовірність виникнення корупційних ризиків у приватному секторі після звільнення. У цьому контексті постає питання визначення моменту, який слід вважати датою припинення виконання посадових функцій. Незалежно від підстав

завершення державної чи муніципальної служби, припинення діяльності вважається таким з моменту офіційного зупинення виконання посадових обов'язків відповідно до трудового законодавства.

Згідно з Кодексом законів про працю України, як прийняття на посаду, так і звільнення працівника здійснюється на підставі відповідного наказу роботодавця. Таким чином, однорічний строк дії обмеження після припинення діяльності починається з моменту набрання законної сили наказу про звільнення або з дати, зазначеної в самому документі. Це правило застосовується до службовців, призначених на посади для виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

Щодо посадовців, які обіймають свої позиції на виборних посадах, зокрема Президента України, народних депутатів, депутатів місцевих рад або суддів, положення законів «Про державну службу», «Про службу в органах місцевого самоврядування» та Кодексу законів про працю України не застосовуються. У цьому випадку припинення повноважень і початок дії обмежень після припинення діяльності регулюється спеціальними нормативно-правовими актами, що враховують особливості виборних посад та специфіку реалізації відповідних функцій [98, с. 61].

Аналізуючи проблемні аспекти темпорального виміру антикорупційної заборони на укладення правочинів, яка застосовується до колишніх представників, наділених повноваженнями держави чи місцевого самоврядування, необхідно відзначити, що Закон України «Про запобігання корупції» [22] не містить деталізованого механізму обчислення початкового моменту дії цих антикорупційних заборон.

Відсутність чіткої регламентації способу обчислення терміну призводить до необхідності залучення положень інших нормативно-правових актів, що, своєю чергою, може потенційно створювати колізії норм у правозастосовній практиці. Крім того, Закон України «Про запобігання корупції» не передбачає можливості продовження однорічного строку дії обмежень після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням

функцій держави та місцевого самоврядування щодо вчинення правочинів у тих випадках, коли колишня посадова особа володіла значним (високим) впливом на діючих представників публічної служби.

2.3. Змістовна характеристика обмежень щодо використання інформації та представництва

Питання обмежень, пов'язаних із використанням інформації та здійсненням представництва після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування, є ключовим елементом системи забезпечення доброчесності публічної служби. Ці обмеження спрямовані на запобігання конфлікту інтересів, недопущення неправомірного використання службових знань, а також мінімізацію ризиків впливу колишніх службовців на діяльність органів влади. У цьому підрозділі розглянуто зміст та сутнісні характеристики зазначених інститутів, що формують нормативну основу належної поведінки публічних функціонерів як під час проходження служби, так і після її завершення.

Положення пункту «е» частини другої статті 12 Конвенції ООН проти корупції та статті 26 Закону України «Про запобігання корупції» встановлюють комплекс обмежень після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування, що поширюються на осіб, які перебували на публічній службі. Серед таких обмежень передбачено заборону розголошувати або будь-яким іншим способом використовувати у власних інтересах інформацію, отриману під час реалізації службових повноважень, за винятком випадків, коли таке використання прямо допускається законодавством (п. 2 ч. 1 ст. 26) [22].

Зазначена норма визначає ключові характеристики відповідного регулятивного припису, зокрема: предмет забороненої поведінки – інформація, здобута в межах службової діяльності. Для коректного визначення змісту відомостей, отриманих у процесі службового виконання

обов'язків, це питання варто розглядати у взаємозв'язку з ширшими інформаційно-правовими категоріями. Так, поняття «інформація» охоплює будь-які дані чи відомості, що можуть бути зафіксовані на матеріальних носіях або існувати в електронній формі [99].

В контексті статті 9 Закону України «Про доступ до публічної інформації» службова інформація включає відомості, що: містяться у документах органів публічної влади та:

а) становлять внутрішньовідомчу службову кореспонденцію, доповідні записки, рекомендації;

б) стосуються вироблення політики установи, здійснення контрольних чи наглядових функцій, а також процедур підготовки та ухвалення рішень і мають характер попередніх матеріалів, не призначених для публічного обговорення до моменту ухвалення остаточного рішення.

Внутрішньовідомча службова кореспонденція – це документ, створений посадовою особою органу влади та адресований іншій посадовій особі чи структурному підрозділу цього ж органу [100]. Відповідно, обмін документами, що виходять за межі органу, не належить до такої кореспонденції.

Доповідна записка є службовим документом, що містить опис обставин, фактичних даних або виконаної роботи. За необхідності вона включає висновки та пропозиції. Як правило, доповідні складаються у взаємозв'язку з іншими службовими матеріалами – актами, довідками, висновками, доповідями, листами та ін., зведеними за тематичними напрямками діяльності органу. Прикладами можуть слугувати комплекси документів: «Матеріали комплексних перевірок з основних напрямів діяльності установи», «Документи службових розслідувань (акти, постанови, рішення, довідки, доповідні та пояснювальні записки, листи)», «Документи щодо втрати службових посвідчень та перепусток» [101].

Варто підкреслити, що віднесення відомостей, викладених у відповідних документах, до категорії службової інформації можливе лише

за умови, що вони безпосередньо пов'язані з функціонуванням установи, реалізацією повноважень у сферах державного контролю чи нагляду, а також із процесами підготовки та ухвалення рішень, які передують їх публічному обговоренню та/або остаточному затвердженню. З цього випливає зворотний висновок: якщо документ, створений посадовою особою органу влади та адресований іншій посадовій особі чи структурному підрозділу того ж органу, не має відношення до діяльності установи або був сформований після завершення стадії публічного обговорення, відомості, що містяться в ньому, не можуть розглядатися як службова інформація.

Крім того, до службової інформації належать також дані, отримані в межах оперативно-розшукових, контррозвідувальних чи оборонних заходів держави, за умови, що такі відомості не становлять державної таємниці [102].

Визнання інформації службовою передбачає її чітке відмежування від інших категорій даних, що використовуються у діяльності публічних інституцій. Це розмежування здійснюється відповідно до так званого «трискладового тесту», концепції, усталеної у європейському праві та міжнародній практиці. Зазначений підхід вимагає дотримання таких правил.

По-перше, у процесі первинного віднесення певних відомостей до службової інформації слід керуватися положеннями статті 6 Закону України «Про доступ до публічної інформації». Документи, що містять подібну інформацію, підлягають обов'язковій реєстрації у відповідній системі обліку відповідно до встановлених вимог.

По-друге, при ухваленні рішення щодо надання чи відмови в доступі до конкретної інформації або документа розпорядник повинен щоразу проводити повторну оцінку законності обмеження доступу. Така оцінка здійснюється як у відповідь на кожний новий запит, так і після завершення строку обмеження доступу. Таким чином, «трискладовий тест» застосовується повторно у кожному окремому випадку з метою підтвердження або спростування підстав обмеження [103, с.17].

Узагальнюючи, можна зазначити, що формальна належність інформації до певної категорії не є достатньою – вона повинна відповідати встановленим законом змістовим критеріям. Такі критерії визначені у статті 6 Закону України «Про доступ до публічної інформації» і включають:

можливість обмеження доступу лише у випадку, якщо це необхідно для захисту національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку, запобігання правопорушенням, охорони здоров'я населення, забезпечення захисту репутації чи прав інших осіб, збереження конфіденційних відомостей, а також для забезпечення авторитету та неупередженості правосуддя;

встановлення ризику істотного завдання шкоди зазначеним інтересам у разі розкриття відповідної інформації;

переважання можливих негативних наслідків від оприлюднення таких даних над суспільним інтересом у їх отриманні [102].

Узагальнюючи наведене, можна констатувати, що до службової інформації належать:

- а) відомості, доступ до яких підлягає обмеженню;
- б) дані, розголошення яких здатне спричинити шкоду державним інтересам або окремим суб'єктам;
- в) інформація, що підлягає спеціальному режиму обліку, зберігання та використання.

У контексті антикорупційного регулювання очевидно, що службова інформація безумовно охоплюється змістом обмеження, визначеного статтею 26 Закону України «Про запобігання корупції», яке встановлює «обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування» [22].

Водночас, незважаючи на зовнішню схожість формулювань «службова інформація» та «інформація, пов'язана зі службовою діяльністю», їхній зміст суттєво відрізняється. Остання категорія має ширший обсяг і може охоплювати не лише відомості, формально віднесені

до службових. Для визначення співвідношення цих понять слід уточнити зміст службової діяльності у межах антикорупційного законодавства.

У цьому розумінні інформацією, пов'язаною зі службовою діяльністю, є така, що:

- а) існувала у період, коли особа здійснювала функції публічної влади;
- б) була отримана в процесі виконання відповідних владних чи адміністративних повноважень;
- в) стала відомою у зв'язку з реалізацією таких повноважень та службових обов'язків [104].

Службова інформація визначається як інформація з обмеженим доступом [104, с. 133], використання якої може спричинити шкоду як державним інтересам, так і інтересам окремих суб'єктів, і яка забезпечується спеціальним режимом обліку та використання. У контексті антикорупційного законодавства, службова інформація безальтернативно підпадає під дію відповідного обмеження, передбаченого статтею 26 Закону України «Про запобігання корупції» [22]. Однак, слід розмежовувати поняття «службова інформація» та «інформація, пов'язана зі службовою діяльністю», оскільки вони не є тотожними за змістом; друге поняття є ширшим і може охоплювати не лише службову інформацію. Для проведення порівняльних паралелей, інформацію, пов'язану зі службовою діяльністю, для цілей антикорупційного регулювання слід розглядати як ту, що:

- 1) існувала на момент здійснення особою публічно-владних функцій;
- 2) була набута нею під час реалізації цих функцій;
- 3) була набута у зв'язку з виконанням службових повноважень [105, с. 69].

Інформація, що існувала на момент здійснення особою публічно-владних функцій, характеризується тим, що вона була вже створена або систематизована в органі публічної влади, існувала до того, як особа приступила до виконання повноважень, і стала доступною особі саме завдяки займаній посаді.

Наступна категорія – інформація, набута особою під час реалізації своїх функцій на посаді публічної служби. Ця інформація може бути результатом безпосередньої службової діяльності (наприклад, результати перевірок, службова переписка, доповідні записки, дані фінансових рішень, обговорення кадрових або бюджетних питань), оскільки вона виникла або була отримана під час здійснення службових повноважень [106, с. 125]. Вона має підвищену цінність через свою непублічність та відсутність у загальному доступі. Такий вид інформації, що сформувався як наслідок прийняття рішень, дій чи комунікації, є особливо чутливим до використання у корупційних цілях, оскільки може сприяти маніпуляції службовим становищем після звільнення або уникненню перевірок.

Останнім видом інформації, що пов'язана зі службовою діяльністю, є інформація, набута у зв'язку з виконанням службових повноважень, яка є найбільш вразливою, оскільки стосовно неї не завжди здійснюється документальний облік та фіксація. Це категорія інформації, яка стала відомою особі під час перебування на публічній службі, проте не мала матеріального вираження [107]. Небезпека цього виду інформації полягає не лише у відсутності документування, а й у її істотному впливі на органи державної влади та місцевого самоврядування, можливості лобіювання інтересів та використання в приватному секторі як «інтелектуальної зброї». Додатковою проблемою є неможливість застосування положень загального інформаційного законодавства через відсутність її матеріального відображення та спеціального впорядкування.

Узагальнюючи викладене, інформація, отримана особою під час виконання службових повноважень у державному чи муніципальному органі, становить окрему категорію нематеріальних відомостей, які стали їй відомі у період перебування на публічній службі. До такої інформації можуть належати: участь у закритих нарадах, засіданнях чи переговорах; відомості, що виникли у процесі взаємодії з підлеглими або представниками інших органів державної влади; інші дані, що не були формалізовані у

документах, проте мають службове значення. Тобто, така інформація не завжди має юридичний статус «службової інформації», але її розголошення потенційно здатне завдати шкоди інтересам служби, держави чи третіх осіб [108, с. 250].

Аналіз основних характеристик цієї інформації, пов'язаної зі службовою діяльністю, дає змогу виокремити такі ознаки:

а) вона не завжди має матеріальне документальне вираження, однак її зміст прямо пов'язаний з реалізацією владних повноважень, обумовлених займаною посадою публічної служби;

б) розголошення або використання її в особистих інтересах, включно з періодом після припинення виконання функцій держави чи місцевого самоврядування, тягне за собою юридичну відповідальність;

в) її зміст може мати суб'єктивний характер, оскільки включає результат аналітичного або логіко-інтелектуального опрацювання інформації публічним службовцем (наприклад, внутрішні висновки щодо роботи органу, оцінка слабких місць, результати службових нарад), що ускладнює її ідентифікацію;

г) зміст таких відомостей залишається незмінним, хоча їхня значимість для захисту публічних чи приватних інтересів може варіювати залежно від конкретних обставин або впливу часу.

Водночас не можуть визнаватися предметом «обмежень після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування» ті фактичні дані, що:

- виникли після завершення перебування на службі;
- хоча й існували раніше, але були отримані вже після припинення службової діяльності;
- існували під час служби, але стали відомі не у зв'язку з реалізацією службових повноважень (наприклад, випадково почуті особисті розмови колег, міркування щодо приватних справ чи сторонні припущення про ймовірні події).

Згідно з доктринальним підходом низки дослідників, поширення інформації посадовою особою можливе на законних підставах лише за умови, що такі відомості стали їй відомими поза межами службових повноважень [109]. Разом із тим, виходячи зі змісту статей 11 і 12 Кодексу поведінки державних службовців (Рекомендації КМРЄ, 2000), державний службовець не має права неправомірно використовувати інформацію, отриману під час виконання своїх обов'язків або у зв'язку із ними.

Заборонена активність колишніх публічних службовців, що охоплюється обмеженнями після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування, включає дві основні форми. Перша – це розголошення інформації, яке розуміється як її передача неуповноваженим особам або розміщення у відкритому доступі, що дозволяє ознайомлення необмеженого кола сторонніх осіб. Друга форма – це використання інформації в інший спосіб у власних інтересах, що передбачає особисте оперування нею з метою отримання майнової чи немайнової вигоди. Для кваліфікації останньої форми критичним є встановлення наявності та реалізації «своїх інтересів» экс-службовця, які можуть проявлятися або безпосередньо у задоволенні його особистих переваг, або опосередковано – через отримання благ пов'язаними з ним фізичними чи юридичними особами. Доктринально, контекстуальне розуміння «своїх інтересів» цілком коректно прив'язується до сутнісного обсягу категорії приватного інтересу, розкритої у статті 1 Закону України «Про запобігання корупції» [110, с. 222], забезпечуючи таким чином більш офіційно розроблений засіб для тлумачення описового нормативного звороту.

Окремим аспектом є узагальнено-абстрактне допущення винятків у формулюванні «крім випадків, встановлених законом». У системі антикорупційного законодавства зустрічаються випадки, коли таке абстрактне посилення не знаходить конкретно-прикладного втілення. Наприклад, частина 2 статті 53 Закону України «Про запобігання корупції»

[22] закріплює процедуру розкриття інформації про викривача, якщо «законом дозволяється» це здійснювати без його згоди. Проте Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) роз'яснює, що «закон не передбачає випадків, у яких може здійснюватися процедура розголошення інформації про викривача або інформації, яка може ідентифікувати його особу без згоди викривача» [111, с. 4].

Однак, аналізована ситуація є іншою, оскільки стаття 29 Закону України «Про інформацію» дійсно закріплює умови оприлюднення інформації з обмеженим доступом. Така інформація може бути розголошена, якщо вбачається суспільна необхідність, тобто коли інформація становить суспільний інтерес, а право громадськості на її отримання переважає можливі негативні наслідки від її розповсюдження [99]. До цієї категорії належать відомості, які: 1) свідчать про потенційну загрозу для державного суверенітету чи територіальної цілісності; 2) сприяють реалізації конституційних прав, свобод і обов'язків громадян; 3) вказують на ймовірність порушення прав людини та дезінформацію суспільства; 4) включають наслідки діяльності або бездіяльності фізичних чи юридичних осіб, які можуть мати шкідливий екологічний вплив або інші негативні результати.

Системний аналіз законодавства свідчить, що не вся інформація, набута «у зв'язку з виконанням службових повноважень», є предметом обмежень після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування. Відповідно до статті 43 Закону України «Про запобігання корупції», чинні публічні функціонери (включно з деякими квазі-функціонерами) зобов'язані зберігати в таємниці та не використовувати іншим способом «конфіденційну та іншу інформацію з обмеженим доступом», що стала їм відома у зв'язку з виконанням повноважень. Виходячи з логіки основного антикорупційного закону та застосованого в ньому тематичного розподілу [112, с. 102-103], якщо щодо діючих службовців вид охоронюваних даних уточнюється, то стосовно

колишніх владних агентів заборона тим більше не може встановлюватися щодо всього обсягу отриманої інформації. Це дає підстави для звужувального тлумачення пункту 2 частини 1 статті 26 Закону України «Про запобігання корупції» та для ствердження, що він стосується виключно інформації з обмеженим доступом (конфіденційної, таємної, службової), набутої під час реалізації ретроспективної публічної влади. Натомість, відкрита інформація, яка знаходиться у вільному доступі (або за своїми критеріями підлягає такому розміщенню), становить суттєву складову відомостей, які отримуються, аналізуються чи синтезуються посадовими особами, і є допустимою для використання в особистих інтересах після припинення служби. Підтвердження такої позиції знаходить відображення як у вітчизняних наукових розробках, так і в зарубіжній антикорупційній практиці [113, с. 31].

Відповідно до пункту «е» частини другої статті 12 Конвенції ООН проти корупції, державам-учасницям надано право запроваджувати превентивні заходи з протидії корупції у приватній сфері. Зокрема, йдеться про можливість установлення певних обмежень щодо професійної діяльності осіб, які раніше обіймали посади у державних органах, у разі їх переходу до приватного сектору. Такі обмеження застосовуються тоді, коли нова діяльність цих осіб безпосередньо корелює з повноваженнями, які вони здійснювали чи контролювали під час перебування на публічній службі. Конвенція передбачає, що подібні заходи мають діяти протягом обґрунтованого періоду [63, 114]. Зазначений міжнародний стандарт фактично став підґрунтям для формування в Україні системи обмежень після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування.

Одним із таких приписів є заборона, встановлена пунктом 3 частини першої статті 26 Закону України «Про запобігання корупції». Нормою визначено, що колишній публічний службовець протягом одного року після припинення відповідної діяльності не має права представляти інтереси

будь-якої особи у справах, зокрема судових, якщо іншою стороною виступає орган, підприємство, установа чи організація, у якій він працював на момент звільнення [22].

Сутність зазначеного обмеження полягає у встановленні річної заборони на представництво інтересів сторонніх осіб у провадженнях, учасником яких є колишній роботодавець публічного службовця. Воно охоплює всі категорії справ, включно з тими, що перебувають на розгляді судових органів. Тривалість строку – один рік – може вважатися відносно м'якою порівняно з окремими іноземними правопорядками. Наприклад, у праві Сполучених Штатів аналогічні обмеження можуть мати безстроковий характер, якщо особа під час державної служби «особисто та суттєво» брала участь у врегулюванні конкретного питання. В інших випадках заборона може діяти два роки, якщо певні функції не виконувалися безпосередньо, але формально належали до компетенції службовця протягом останнього року служби [115, с. 104].

Річний строк обчислюється «з дня припинення відповідної діяльності». Під такою діяльністю закон розуміє виконання функцій держави або місцевого самоврядування, що впливає зі змісту частини першої статті 26 Закону України «Про запобігання корупції». Отже, відлік починається від моменту завершення публічної діяльності як цілісного виду соціальної функції, а не від припинення окремої її частини чи повноваження.

Заборона, встановлена законодавством, передбачає недопустимість представництва інтересів будь-якої особи у провадженнях, у тому числі тих, що перебувають на розгляді судових органів. Відповідно, обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування, щодо представництва поширюється на кілька важливих аспектів.

По-перше, його дія не обмежується виключно судовими провадженнями, а охоплює й інші юридичні процедури, зокрема

адміністративно-процедурні процеси – службові розслідування, фінансові перевірки та інші аналогічні форми діяльності.

По-друге, заборона стосується саме «справ», а не лише «спорів», адже не кожна юридична справа передбачає наявність конфлікту між сторонами. Це означає, що дія обмеження поширюється й на правові ситуації без конфліктного характеру, наприклад на право відносини, пов'язані з отриманням адміністративних послуг.

По-третє, дія заборони охоплює представництво будь-яких осіб незалежно від форми такого представництва чи характеру їх взаємин із колишнім службовцем.

У наукових джерелах звертається увага на те, що заборона представляти інтереси особи у справах, де іншою стороною є орган чи установа, в яких громадянин працював на момент припинення публічної діяльності, поширюється також на випадки участі в кримінальному провадженні або у справах щодо адміністративних правопорушень у статусі законного представника. Такий підхід ґрунтується на буквальному тлумаченні статті 26 Закону України «Про запобігання корупції», яка дійсно встановлює універсальний характер зазначеного обмеження та фактично надає йому пріоритет над правом особи здійснювати представництво як законний представник.

Окремий прояв обмежень після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування, стосується заборони колишньому службовцю представляти інтереси будь-якої особи у провадженнях, зокрема й тих, що перебувають на розгляді судових органів, якщо іншою стороною у відповідній справі виступає орган, підприємство, установа чи організація, в яких він працював на момент припинення своєї діяльності [98, с. 60].

Під представництвом закон розуміє правовідносини, у межах яких одна особа (представник) має право чи обов'язок вчиняти правочини від імені іншої особи, яку вона представляє (ст. 237 Цивільного кодексу

України). Отже, особі, яка здійснювала діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, але згодом припинила її, забороняється виступати представником перед тими органами чи організаціями, де вона працювала безпосередньо до припинення зазначеної діяльності.

Щодо правових наслідків порушення цього обмеження, слід підкреслити, що Національне агентство з питань запобігання корупції уповноважене ініціювати звернення до суду з вимогою про припинення трудового договору (контракту) або про визнання укладеного правочину недійсним. Таким чином, у разі встановлення факту порушення трудові відносини підлягають припиненню, а укладені в межах підприємницької діяльності правочини можуть бути визнані недійсними.

Питання відповідальності за неправомірне розголошення чи інше використання інформації, отриманої під час виконання службових функцій, певною мірою пов'язане зі статтею 172-8 Кодексу України про адміністративні правопорушення. Однак ця норма стосується лише осіб, які на момент вчинення діяння продовжують виконувати функції держави або місцевого самоврядування, а тому не може бути застосована до осіб, які вже припинили відповідну діяльність.

Таким чином, обмеження щодо використання інформації та здійснення представництва після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування, виконують важливу функцію запобігання корупційним ризикам і забезпечення прозорості публічної служби. Їх зміст і механізми реалізації дозволяють формалізувати межі допустимої поведінки колишніх службовців, визначити правові наслідки порушень та забезпечити баланс між захистом суспільних інтересів і реалізацією прав окремих осіб. Відтак, детальне дослідження цих обмежень є необхідною умовою для формування ефективної системи антикорупційних заходів у публічному секторі.

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОБМЕЖЕНЬ ПІСЛЯ ПРИПИНЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ, ПОВ'ЯЗАНОЇ З ВИКОНАННЯМ ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВИ ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ

Правове регулювання обмежень після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування, є одним із ключових елементів системи антикорупційної політики та механізмів забезпечення доброчесності публічної служби. Водночас практика застосування відповідних норм свідчить про наявність низки проблем, які зумовлюють неефективність чинного законодавства та підвищують ризики виникнення конфлікту інтересів у колишніх службовців.

Враховуючи наявні дані за 2024 рік, можна відзначити, що Національне агентство з питань запобігання корупції продовжує активний контроль за дотриманням законодавства у сфері етичної поведінки та запобігання конфлікту інтересів серед осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Зокрема, протягом I півріччя 2024 року агентством було розпочато 105 моніторингів та перевірок, завершено 93 із них, а також зафіксовано низку адміністративних порушень, пов'язаних із конфліктом інтересів та застосовано відповідні приписи. Також упродовж перших чотирьох місяців 2024 року НАЗК складало протоколи за фактами порушень, пов'язаних із запобіганням корупції, у тому числі за ознаками порушення обмежень щодо представництва інтересів та використання службової інформації. Такі дані свідчать про посилення уваги до реалізації антикорупційних заходів та підтримання високого рівня контролю за дотриманням законодавчих обмежень. Порівняно з попередніми роками, активізація діяльності агентства у сфері моніторингу та фіксації порушень свідчить про посилення

національної антикорупційної політики та підвищення її ефективності у практичній площині [116].

Імплементація правових обмежень для осіб, які припинили службові повноваження, спрямована на досягнення двох ключових цілей: запобігання конфлікту інтересів та забезпечення захисту конфіденційної інформації. Проте нормотворча практика в даній сфері виявила низку системних вад, що знижують ефективність зазначених інститутів.

Перш за все, слід констатувати несистемність та фрагментарність нормативно-правової бази. Відповідні обмеження розкидані по численних законодавчих актах: Законі України «Про запобігання корупції», Законі «Про державну службу», Законі «Про місцеве самоврядування в Україні», а також у спеціальних законах, що регулюють діяльність окремих органів (наприклад, Служби безпеки України, Національного антикорупційного бюро України). Це породжує правову невизначеність, оскільки суб'єкт правовідносин змушений звертатися до масиву різнорідних норм, що нерідко суперечать одна одній [117].

Серед основних проблем сучасного регулювання слід відзначити невизначеність окремих термінів, таких як «діяльність, пов'язана з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування», «службова інформація» та «представництво інтересів». Це створює правову невизначеність і ускладнює правильне тлумачення норм у практичній діяльності. Крім того, наявні нормативні прогалини обмежують можливість ефективного контролю за дотриманням заборон і накладення правових наслідків у разі їх порушення. Наприклад, існуючі механізми не завжди забезпечують своєчасне реагування на потенційні порушення, а строки застосування обмежень та критерії визначення підсудності правопорушень залишаються недостатньо чіткими.

Ключовою проблемою є недосконалість визначення кола осіб, до яких застосовуються обмеження. Чинне законодавство часто використовує розмиті дефініції, такі як «посадові особи місцевого самоврядування» або

«керівники державних підприємств», без чіткого вказівку на рівень їх повноважень або характер доступу до конфіденційної інформації. Це створює можливість як для надмірного втручання у право на вільний вибір професії (порушення ст. 43 Конституції України), так і для ухилення від дотримання обмежень через правовий нігілізм.

Важливим аспектом є також недостатній рівень гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами у сфері антикорупційних обмежень. Зокрема, норми Конвенції ООН проти корупції та практики зарубіжних держав щодо регламентації діяльності колишніх державних службовців передбачають більш диференційовані підходи до строків та форм застосування обмежень, що дозволяє підвищити ефективність запобігання конфліктам інтересів і використанню службової інформації у власних цілях. У національному правовому полі, навпаки, домінує універсальний підхід, який не завжди враховує специфіку різних категорій справ, види діяльності колишніх службовців та їх можливий вплив на державні та місцеві інституції.

Відсутність диференційованого підходу до встановлення обмежень є ще однією суттєвою вадою. Чинний механізм часто не враховує ні характеру посади, ні рівня доступу до інформації, що становить державну таємницю або є конфіденційною, ні конкретної сфери, в яку переходить колишній службовець. Наприклад, ідентичні заборони можуть поширюватися як на колишнього міністра, що мав доступ до інформації стратегічного значення, так і на колишнього радника з комунікацій. Такий уніфікований підхід є неефективним і не відповідає принципу пропорційності.

Окремої уваги заслуговує недосконалість механізму контролю за дотриманням обмежень та відповідальності за їх порушення. Існуючі процедури моніторингу носять переважно заявковий характер і покладаються на добросовісність самого суб'єкта обмеження. Система санкцій є недостатньою: адміністративна відповідальність часто не має превентивного ефекту, а кримінальна – застосовується вкрай рідко через

складність доказування складу злочину, зокрема, причинно-наслідкового зв'язку між діями колишнього службовця та настанням шкідливих наслідків.

Виходячи з виявлених проблем, напрями вдосконалення правового регулювання можна визначити через уточнення та деталізацію ключових понять, що лежать в основі обмежень, для усунення правової невизначеності, запровадження диференційованих підходів щодо строків і обсягу обмежень залежно від посади, характеру виконуваних повноважень та рівня доступу до службової інформації, а також через розробку ефективних механізмів контролю та реагування на порушення обмежень, у тому числі шляхом посилення ролі спеціалізованих органів на кшталт Національного агентства з питань запобігання корупції. Не менш важливою є гармонізація національного законодавства з міжнародними стандартами та кращими практиками інших держав для підвищення прогнозованості та ефективності правових інструментів, а також забезпечення комплексного підходу, що поєднує превентивні заходи, освітні програми для службовців та правове регулювання, орієнтоване на запобігання корупційним ризикам у майбутньому.

Впровадження зазначених напрямів дозволить підвищити ефективність існуючих правових механізмів, забезпечити реальний захист публічних інтересів і мінімізувати ризики зловживань після завершення публічної служби. Окрім цього, вдосконалення правового регулювання сприятиме формуванню прозорості та професійно відповідальної публічної служби, що відповідає сучасним вимогам антикорупційної політики та міжнародним стандартам.

Таким чином, сучасна система правового регулювання обмежень після припинення повноважень потребує ґрунтовної модернізації. Існуюча модель, що характеризується фрагментарністю, невизначеністю та відсутністю диференціації, не відповідає викликам, пов'язаним із запобіганням корупції та захистом національних інтересів. Пріоритетними

напрямами є удосконалення законодавства, впровадження диференційованого підходу, посилення превентивного контролю та імплементація міжнародних стандартів. Ці заходи дозволять створити збалансовану правову конструкцію, яка, з одного боку, ефективно захищатиме суспільні інтереси, а з іншого – не порушуватиме конституційні права громадян на працю та вільний вибір професії.

З аналізу чинного законодавства та практики застосування обмежень після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування, можна дійти висновку, що їх удосконалення можливе через більш чітке визначення та конкретизацію заборонених дій колишніх публічних службовців. Зокрема, законодавство потребує уточнення таких понять, як момент припинення публічної служби, сутність представництва інтересів іншої особи та межі його відмінності від консультативної або дорадчої діяльності, а також визначення видів контролю та нагляду у контексті службових обов'язків. Відсутність відповідей на ці ключові питання створює правову невизначеність і ускладнює застосування норм на практиці.

До проблемних аспектів також належить невизначеність щодо процесуальної реалізації обмежень, включно з питанням доказування повноважень колишнього службовця, допустимості документального підтвердження фактів порушення та визначення меж використання знань і досвіду, отриманих під час служби, без розголошення конфіденційної інформації. Крім того, відсутнє чітке регулювання щодо можливих компенсацій особам, яким відмовлено в працевлаштуванні через застосування таких обмежень.

Отже, до основних напрямів проблематики правового регулювання обмежень після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування, належать: визначення темпоральних меж припинення служби та їх диференціація залежно від органу чи посади; уточнення змісту поняття представництва і його співвідношення із

суміжними категоріями; забезпечення нормативної підтримки через процесуальні та адміністративно-деліктні механізми; впровадження системи контролю і моніторингу; визначення процедур встановлення факту порушення обмежень та складових цих процедур. Вирішення зазначених проблем сприятиме підвищенню ефективності реалізації антикорупційних заборон і створенню прогнозованого правового середовища для колишніх публічних службовців.

Одним із шляхів підвищення ефективності обмежень у зв'язку із припиненням діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування, є створення Єдиного державного реєстру колишніх функціонерів публічного сектору. В Україні вже існує практика ведення спеціалізованих державних реєстрів, таких як Єдиний реєстр осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення, а також реєстри зниклих безвісти та боржників. Проте чинні реєстри обмежують внесення даних лише у разі наявності фактичного правопорушення.

Запропонований Реєстр колишніх функціонерів передбачає внесення інформації про особу з моменту призначення на службу незалежно від факту порушення обмежень та часу звільнення. Доцільно, щоб адміністратором Реєстру виступало Національне агентство з питань запобігання корупції, з огляду на його повноваження та завдання в сфері антикорупційного контролю.

Реєстр має містити персональні дані колишніх функціонерів, посаду та категорію посади, орган, у якому вони працювали, дати призначення та звільнення, сферу повноважень (контроль, нагляд тощо) та перелік об'єктів регуляторного впливу. Встановлено, що інформація має зберігатися необмежений строк, що дозволяє здійснювати довічний моніторинг дотримання обмежень у зв'язку із припиненням діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування, за винятком обмежень щодо правочинів, які відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» спливають протягом року після звільнення.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження зроблено такі Висновки:

Встановлено, що антикорупційні обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування, формують систему спеціальних правил поведінки, спрямованих на мінімізацію ризиків виникнення конфлікту інтересів та обмеження можливостей отримання неправомірної вигоди, забезпечуючи пріоритет суспільних потреб над приватними.

З'ясовано, що ключовою ознакою таких обмежень є їх превентивна спрямованість, що відрізняє їх від юридичної відповідальності за вчинене правопорушення, оскільки вони покликані запобігти виникненню конфлікту інтересів та потенційно корупційних дій.

Визначено, що антикорупційні обмеження адресовані конкретним суб'єктам – фізичним особам, які реалізують публічно-владні функції та мають повноваження впливати на прийняття рішень, що обумовлює спеціально-дозвільний характер їх правового статусу, де свобода дій обмежується вимогами службового обов'язку.

Виокремлено три основні групи обмежень за часовим критерієм: обмеження при вступі на службу (заборона займати певні посади у разі тісних родинних зв'язків); обмеження під час виконання службових обов'язків (декларування майна, заборона отримання неправомірної вигоди); та обмеження після припинення повноважень, які діють протягом визначеного законом строку.

Встановлено, що за змістовним критерієм обмеження класифікуються як інституційно-статусні, фінансово-майнові, інформаційно-комунікаційні та поведінкові. Виокремлено абсолютні заборони та відносні обмеження, що дозволяють певні дії за дотримання спеціальних процедур.

З'ясовано, що система післяслужбових обмежень є комплексним механізмом, що поєднує превенцію, контроль та обмеження, створюючи умови для функціонування публічної служби як інституту, орієнтованого

на суспільні інтереси. Визначено, що післяслужбові обмеження охоплюють юридично встановлені заборони щодо діяльності у суб'єктах, на які колись поширювалися владні повноваження, а також позитивні обов'язки, спрямовані на недопущення конфлікту інтересів у майбутній професійній діяльності.

Виокремлено міждисциплінарний характер цих обмежень, що поєднує елементи адміністративного, антикорупційного, службового та трудового права, що обумовлює їх специфіку та складність практичного застосування. Встановлено, що післяслужбові обмеження є ключовим компонентом антикорупційної інфраструктури держави, оскільки запобігають впливу колишніх посадових осіб на прийняття рішень, захищають публічні інтереси та підтримують довіру громадян до органів влади.

З'ясовано, що такі обмеження охоплюють кілька ключових сфер: заборону працевлаштування та укладення правочинів у приватному секторі з суб'єктами, щодо яких особа мала контрольні або регуляторні повноваження; інформаційні обмеження щодо розголошення та використання службової інформації; заборону представляти інтереси третіх осіб у справах органів, де особа працювала.

З'ясовано, що обмеження поширюються на трудові договори, контракти та правочини у сфері підприємництва, охоплюючи як двосторонні, так і односторонні цивільно-правові дії, та визначаються часовими рамками – один рік після припинення публічної служби. Встановлено, що постійна норма ст. 26 Закону України «Про запобігання корупції» має деякі прогалини, оскільки не охоплює всі види цивільно-правових договорів, які формально не є підприємницькими, але можуть містити корупційні ризики. Водночас тимчасові положення для періоду воєнного стану розширюють предмет регулювання, включаючи цивільно-правові договори про надання послуг.

З'ясовано, що суб'єктний склад обмежень охоплює не лише колишніх службовців державної та муніципальної служби, а й їхніх контрагентів,

щодо яких вони мали вплив протягом року до припинення служби. Також визначено додаткові категорії осіб, прирівняних до публічних функціонерів, діяльність яких може створювати корупційні ризики.

Встановлено, що законодавство свідомо не поширює дії обмежень на осіб, які не мали владних повноважень щодо контролю, нагляду або ухвалення рішень щодо суб'єктів господарювання, що забезпечує дотримання принципів пропорційності та цільового призначення антикорупційних норм.

З'ясовано, що темпоральний аспект обмежень визначено строком у один рік від моменту офіційного припинення виконання посадових обов'язків. Проте відсутність детального механізму обчислення цього строку та неможливість його продовження у випадках високого впливу колишнього службовця створюють потенційні проблеми у правозастосуванні.

З'ясовано, що до обмежень після припинення діяльності належить заборона розголошувати або використовувати у власних інтересах службову інформацію, отриману під час виконання службових повноважень, за винятком випадків, передбачених законодавством.

Встановлено категорії інформації, що охоплюються цими обмеженнями: службова інформація, інформація, пов'язана зі службовою діяльністю, дані, отримані під час виконання владних функцій, та нематеріальні відомості, що не мають документального вираження, але є результатом службової діяльності.

З'ясовано, що обмеження поширюються на розголошення та використання інформації у власних інтересах колишніми службовцями, включно з періодом після припинення виконання функцій держави або місцевого самоврядування, і що порушення цих обмежень тягне правові наслідки, включаючи можливість визнання правочинів недійсними.

Встановлено, що обмеження щодо представництва передбачають річний строк заборони для колишніх службовців представляти інтереси осіб

у справах, де іншою стороною є органи або установи, в яких вони працювали під час служби, і що ця заборона поширюється на всі види юридичних проваджень, включно з адміністративними та судовими справами.

З'ясовано, що співвідношення понять «службова інформація» та «інформація, пов'язана зі службовою діяльністю» не тотожне: друга категорія має ширший обсяг і включає відомості, що стали відомі службовцю у зв'язку з виконанням повноважень, але не обов'язково формалізовані у документах.

З'ясовано, що сучасна практика застосування післяслужбових обмежень характеризується проблемами: розмитістю термінології, недостатньою узгодженістю нормативних положень та відсутністю єдиної доктринальної дефініції цього явища, що ускладнює ефективне використання інституту на практиці.

Визначено, що удосконалення системи післяслужбових обмежень потребує уточнення ключових понять, диференціації обмежень залежно від посади та рівня доступу до службової інформації, а також впровадження ефективних механізмів контролю та моніторингу їх дотримання.

Встановлено, що ефективність обмежень після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування, потребує чіткого визначення ключових понять, механізмів їх застосування та моменту припинення служби. Визначено, що доцільно уточнити зміст представництва інтересів іншої особи та межі використання знань і досвіду, здобутих під час виконання публічних повноважень, оскільки відсутність таких уточнень створює правову невизначеність та ускладнює практичне застосування норм.

Встановлено, що законодавча конкретизація, впровадження контрольних та моніторингових механізмів, а також регламентація процесуальних і адміністративно-деліктних процедур є передумовами забезпечення ефективності цих обмежень. Визначено, що існуюча практика

ведення державних реєстрів обмежена, оскільки внесення до них даних здійснюється лише у разі фактичного порушення, що ускладнює системний контроль. Встановлено, що створення Єдиного державного реєстру колишніх функціонерів публічного сектору, який передбачає внесення відомостей про особу з моменту призначення на службу незалежно від порушень, дозволить підвищити прозорість діяльності та забезпечити довічний моніторинг дотримання обмежень після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування.

Визначено, що функціонування такого Реєстру потребує визначення компетентного держателя – доцільно, щоб ним було Національне агентство з питань запобігання корупції, та встановлення змістовної структури, що включає персональні дані колишніх функціонерів, посаду та категорію посади, орган, дати призначення і звільнення, сферу повноважень і об'єкти регуляторного впливу.

Отже, зроблено висновок, що впровадження Єдиного державного реєстру колишніх функціонерів забезпечить системний контроль, усуне нормативні прогалини та підвищить ефективність застосування обмежень після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування.

Таким чином, зроблено висновок, що запровадження Єдиного державного реєстру колишніх функціонерів дозволить усунути нормативні прогалини, підвищити прозорість діяльності публічних службовців після звільнення та створити ефективний інструмент контролю за дотриманням обмежень, встановлених законодавством.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цуркан М. І. Правове регулювання публічної служби в Україні. Особливості судового розгляду спорів : монографія. Харків : Право. 2010. 216 с.
2. Посикалюк О. О. Межі захисту особистих немайнових прав публічних осіб: порівняльно-правове дослідження. *Приватне право і підприємництво*. 2014. № 13. С. 197–200.
3. Андрієвська О. В. Конституційно-правові обмеження прав і свобод людини і громадянина в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : Київ, 2018. 21 с.
4. Зайчук О. В., Оніщенко Н. М. Теорія держави і права. Академічний курс: підручник. К.: Юрінком Інтер, 2008. 688 с.
5. Денисова А. М. Правові обмеження: поняття, види, функції. *Часопис Київського університету права*. 2011. № 2. С. 51–55. 1
6. Левада О. В. Пільги й обмеження в праві: загальнотеоретична характеристика : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Харків, 2019. 175 с.
7. Комзюк М. А. Поняття, зміст, види та форми обмеження особистої свободи громадян за адміністративним правом. *Європейські перспективи*. 2015. № http://nbuv.gov.ua/UJRN/evpe_2015_1_11.
8. Зубов К. М. Правообмеження у державній службі України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Одеса, 2010. 18 с.
9. Гончаров С. М., Кушнір Н. Б. Тлумачний словник економіста / за ред. проф. С. М. Гончарова. К.: Центр учбової літератури, 2009. 264 с.
10. Петренко О. А. Поняття та сутність заборон у трудовому праві. *Науковий вісник Академії муніципального управління*. Серія : Право. 2015. Вип. 1(2). С. [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvamu_pr_2015_1\(2\)_35](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvamu_pr_2015_1(2)_35).
11. Басов А. В. Поняття «обмеження» як юридична категорія: теоретичний аспект. *Адміністративне право і процес*. 2013. № 1(3). С. 27-33. URL: <http://law.univ.kiev.ua/images/stories/app/20133.pdf>.

12. Левада О. В. Пільги й обмеження в праві: загальнотеоретична характеристика : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Харків, 2019. 175 с.
13. Загальна теорія держави і права: підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів / М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін.; За ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України М. В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України О. В. Петришина. Харків: Право, 2009. 584 с.
14. Василенко О.Ю. Адміністративноправові засади запобігання корупційним та пов'язаним з корупцією правопорушенням: дис. ... доктора філософії за спеціальністю 081 “Право”. Державний вищий навчальний заклад “Ужгородський національний університет”, МОН України. Ужгород, 2023. 231 с.
15. Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. Харків : Право, 2016. Т. 11 : Трудове право / редкол.: С.М. Прилипко (голова), М.І. Іншин (заст. голови), О.М. Ярошенко та ін. ; Нац. акад. прав. Наук України ; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. 2018. 776 с.
16. Запобігання і протидія корупції в державних органах та органах місцевого самоврядування: Методичні рекомендації Міністерства юстиції України від 16.10.2013 р. URL: <https://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/n002032313>.
17. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 р. № 889-VIII. Дата оновлення: 07.05.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text> (дата звернення: 01.11.2025 р.).
18. Науково-практичний коментар до Закону України «Про державну службу» / Ред. кол. К. О. Ващенко, І. Б. Коліушко, В.П. Тимошук, В. А. Дерещ (відп.ред.). Київ: ФОП Москаленко О.М., 2017. 796 с.
19. Коломоець Т.О. Службове право – це самостійна галузь права чи елементи системи адміністративного права? Питання адміністративного

права. Кн. 2 / [відп. за вип. Н.Б. Писаренко]. Х. : ООО «Оберіг», 2018. С. 131140.

20. Бедний О. І. Публічно-службові відносини як складова предмету адміністративного права. *Публічне право*. № 4 (24). 2016. С. 90-95.

21. Основи публічного адміністрування : навчальний посібник / Ю. П. Битяк, Н. П. Матюхіна, М. С. Ковтун та ін., за заг. ред. Н. П. Матюхіної. Харків: Право, 2018. 172 с.

22. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 01.11.2025 р.).

23. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. К.: Наукова думка, 1970–1980. URL: <http://sum.in.ua/s/zapobighaty>

24. Словник української мови: в 11 тт. /. АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. К.: Наукова думка, 1970–1980. URL: <http://sum.in.ua/s/preventyvnyj>.

25. Хабарова Т. В. Адміністративно-процесуальні засади запобігання корупції в Україні : дис ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2017 . 216 с.

26. Тесля Л. В. Посадові особи органів селищної ради як суб'єкти адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією. *Право і суспільство*. 2015. № 5(2). С. 114-120. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2015_5\(2\)_23](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2015_5(2)_23).

27. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07 грудня 1984 р. (зі змінами та доповненнями). Відомості Верховної Ради УРСР. 1984. № 51. Ст. 1122.

28. Адміністративне судочинство: підруч. / Т. О. Коломоєць, Ю. В. Пирожкова, О. О. Газенко та ін. за заг. ред. Т. О. Коломоєць; Державний вищий навчальний заклад «Запорізький національний ун-т» Міністерства освіти і науки України. К.; Запоріжжя: Істина, 2009. 344 с.

29. Іншин М. І. Обмеження як елемент правового статусу державних службовців органів внутрішніх справ. *Право і Безпека*. 2004. Т. 3. № 1. С. 8688. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pib_2004_3_1_24.
30. Публічна служба: посібник для підготовки до іспиту / Ю.П. Битяк, Н.П. Матюхіна, С.А. Федчишин ; за заг. ред. Н.П. Матюхіної. Харків : Право, 2018. 260 с.
31. Васьковцов А. О. Кваліфікація корупційних правопорушень, які пов'язані із порушенням встановлених законом обмежень. *Часопис Академії адвокатури України*. 2013. № 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chaau_2013_3_6.
32. Коломоєць Т. О., Лютіков П.С. Обмеження щодо одержання подарунків як засіб запобігання правопорушенням, пов'язаним із корупцією : правовий аспект. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 12. С. 164168. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/12/36.pdf>.
33. Оболенський О. Ю. Державна служба : навч. посіб. К. : КНЕУ, 2003. 344 с. 76. Адміністративне право України : підруч. для юрид. вузів і факультетів / за ред. Ю. П. Битяка. Х. : Право, 2000. 520 с.
34. Побережний В. В. Механізм обмеження корупційних дій державного службовця. *Університетські наукові записки*. 2011. № 3. С. 424428. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2011_3_60.
35. Терещук О. В. Адміністративна відповідальність за корупційні правопорушення: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07. О., 2000. 20 с. 185
36. Тучак Р. М. Адміністративно-правові засади боротьби з корупцією: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07. Х., 2007. 21 с.
37. Стеценко С. Г., Ткаченко О. В. Корупція в органах внутрішніх справ : проблеми протидії. К. : Алерта : КНТ : Центр учеб. лит- ры, 2008. 66 с.
38. Йосифович Д. І. Адміністративна відповідальність посадових осіб органів місцевого самоврядування за корупційні діяння: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07. Л., 2009. 20 с.

39. Констанкевич Ю. З. Людський вимір права та морально-етичні критерії персоналістичного формування органів публічної влади. *Право і суспільство*. 2019. № 3. С. 106–110. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2019/3_2019/part_1/20.pdf.
40. Філософсько-правове дослідження впливу християнських засад суспільства на правову систему України : монографія / [В. М. Вовк, М. В. Костицький, А. І. Луцький та ін.]. Івано-Франківськ : Симфонія форте, 2017. 340 с.
41. Павлишин О., Кравчук О. Професійно-етичні та деонтологічні засади діяльності поліцейського у сфері забезпечення правопорядку. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2020. № 1 (19). С. 21–31 DOI: <https://doi.org/10.33270/02201901>.
42. Сідак Л. М. Самообмеження як один з головних засобів саморозвитку особистості. *Науковий вісник*. 2015. № 45 (I). С. 241–253. (Серія «Філософія»).
43. Хлабистова К. В. Інститут люстрації: конституційно-правові засади регулювання та вдосконалення : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Київ, 2017. 250 с.
44. Чорненький. В. Конституційно-правові особливості застосування люстраційних заходів в Україні. *Конституційне право*. 2020. № 11. С. 179–185. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.11.31>.
45. Братасюк М. Філософія захисту прав людини з позицій сучасного правового мислення. Філософські та методологічні проблеми права. 2020. № 1 (19). С. 14–20. DOI: <https://doi.org/10.33270/02201901.14>.
46. Гудков Д.В. Адміністративноправові засоби запобігання і протидії корупції: дис... канд. юрид. наук. Суми: Запорізький нац. унт, 2018. 249 с.
47. Довжанин В.М. Правове регулювання запобігання та протидії корупції за законодавством США. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2015. № 13. Т. 1. С. 102106.

48. Про затвердження Загальних правил етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування: наказ Національного агентства України з питань державної служби від 05.08.2016 № 158 .URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1203-16#Text> (дата звернення: 01.11.2025 р.).

49. Про Національну поліцію: закон України від 02.07.2015 № 580-VIII .URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#n613> ((дата звернення: 01.11.2025 р.).

50. Про затвердження Правил етичної поведінки поліцейських: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 09.11.2016 № 1179 .URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1576-16#Text> (дата звернення: 01.11.2025 р.).

51. Про Державне бюро розслідувань: закон України від 12.11.2015 № 794-VIII .URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-19#n330> (дата звернення: 01.11.2025 р.).

52. Про введення в дію Правил професійної етики працівників Державного бюро розслідувань: наказ Державного бюро розслідувань від 16.01.2021 № 30 / Офіційний веб-сайт Державного бюро розслідувань. URL: <https://dbr.gov.ua/assets/files/kodeksetiki/doc015.PDF> (дата звернення: 01.11.2025 р.).

53. Про Національне антикорупційне бюро України: закон України від 14.10.2014 № 1698-VII .URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18> (дата звернення: 01.11.2025 р.).

54. Про затвердження Кодексу професійної етики працівників Національного антикорупційного бюро України: наказ Національного антикорупційного бюро України від 01.09.2016 № 242 / Офіційний веб-сайт Національного антикорупційного бюро України. URL: https://nabu.gov.ua/site/assets/files/28645/nakaz_242.pdf (дата звернення: 01.11.2025 р.). Про судоустрій і статус суддів: закон України від 02.06.2016 №

1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звернення 02.02.2024).

55. Про затвердження Кодексу суддівської етики: рішення XI чергового з'їзду суддів України від 22.02.2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001415-13#Text> (дата звернення: 01.11.2025 р.).

56. Про прокуратуру: закон України від 14.10.2014 № 1697-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text> (дата звернення: 01.11.2025 р.).

57. Кодекс професійної етики та поведінки прокурорів затверджений Всеукраїнською конференцією прокурорів від 27.04.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001900-17#Text> (дата звернення: 01.11.2025 р.).

58. Про статус народного депутата України: закон України від 17.11.1992 № 2790XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2790-12#Text> (дата звернення: 01.11.2025 р.).

59. Філософсько-правове дослідження впливу християнських засад суспільства на правову систему України : монографія / [В. М. Вовк, М. В. Костицький, А. І. Луцький та ін.]. Івано-Франківськ : Симфонія форте, 2017. 340 с.

60. Битяк Ю.П., Матюхіна Н.П., Федчишин С.А. Публічна служба: посіб. для підготовки до іспиту / за заг. ред. Н.П. Матюхіної. Харків: Право, 2018. 260 с.

61. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції: ООН; Конвенція, Міжнародний документ від 31.10.2003 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text (дата звернення: 01.11.2025 р.).

62. Конвенція про боротьбу з корупцією, до якої причетні посадові особи Європейських Співтовариств або посадові особи державчленів

Європейського Союзу 1997 року. URL: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:41997A0625\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:41997A0625(01)) (дата звернення: 01.11.2025 р.).

63. Конвенція проти підкупу іноземних посадових осіб у міжнародних комерційних операціях: Міжнародний документ від 21.11.1997 року. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU97640> (дата звернення: 01.11.2025 р.).

64. Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу з протоколами та деклараціями: Європейський Союз, ЄЕС; Договір, Міжнародний документ, Протокол від 07.02.1992 року, 25.03.1957 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06#Text 42. року.

65. Про затвердження Порядку проведення повної перевірки декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування: Наказ Національного агентства з питань запобігання корупції від 29.01.2021 № 26/21. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z015821#Text> <https://ips.ligazakon.net/document/MU97640> (дата звернення: 01.11.2025 р.).

66. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23.12.1997 № 776/97BP. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776/97%D0%B2%D1%80#Text> <https://ips.ligazakon.net/document/MU97640> (дата звернення: 01.11.2025 р.).

67. Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг: Закон України від 22.09.2016 № 1540VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/154019#Text> <https://ips.ligazakon.net/document/MU97640> (дата звернення: 01.11.2025 р.).

68. Задоя І. І. Обмеження, пов'язані з прийняттям на державну службу : теоретико-правовий аналіз. *Актуальні проблеми держави і права*. 2011. Вип. 61. С. 276-284. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdp_2011_61_37.

69. Іншин М. І. До проблем обмежень права на державну службу. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2012. № 24. С. 9-15. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/app_2012_24_1.
70. Гончарук С. Т. Юридичний аналіз адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2018. № 1. С URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npnau_2018_1_11.
71. Мельник О.М. Служба в органах Державної митної служби України та обмеження, які з нею пов'язані. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2013. № 1. С. 67-72. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bmju_2013_1_13.
72. Бойко С. Ю. Переведення на іншу посаду та звільнення як заходи запобігання корупції і врегулювання конфлікту інтересів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05. Київ, 2019. 20 с.
73. Конєва С. О. Звільнення з публічної служби як захід запобігання корупції: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2018. 16 с.
74. Науково-практичний коментар Закону України «Про запобігання корупції» / за заг. ред. Т.О. Коломєць та В.К. Колпакова). Запоріжжя : Видавничий дім «Гельветика», 2019. 588 с.
75. Шимон О.М З'ясування сутності понять «обмеження» і «заборони» у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. 2017. № 4. С.78-85.
76. Кисіль Л.Є. Деякі питання адміністративної відповідальності за вчинення правопорушень, пов'язаних з корупцією. *Правова держава*. 2016. Вип. 27. С. 321-329.
77. Павлюков І. І. Правові стимули як засоби правового впливу. Теоретичні засади та практика реалізації правової політики : матеріали міжн. наук-практ. конф. Київ, 2013. С. 52-56.
78. Кодекс законів про працю України: Закон України від 10.12.1971 № 322-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08> (<https://ips.ligazakon.net/document/MU97640> (дата звернення: 01.11.2025 р.)).

79. Гребенюк В.В. Контракт у трудовому праві як особливий вид трудового договору. *Право та державне управління*. 2020. № 1. Т. 1. С. 237242.

80. Гонгало Р.Ф. Процесуальний статус представників у цивільному процесі. Новели цивільного процесуального законодавства: представництво: матеріали міжнар. наук.практ. конф. (м. Одеса, 16 трав. 2019 р.) / за заг. ред. д.ю.н., проф. Н. Ю. Голубевої. Одеса: Фенікс, 2019. 200 с.

81. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435 IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/43515#Text>
<https://ips.ligazakon.net/document/MU97640> (дата звернення: 01.11.2025 р.).

82. Процюк Е.О. Постслужбова антикорупційна заборона правочинів: предметний вимір. *Право та державне управління*. 2024. № 2 С. 385-392. DOI <https://doi.org/10.32782/pdu.2024.2.51>

83. Бельтюкова Є.М. Правова природа ліцензії на використання об'єктів права інтелектуальної власності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2017. Вип. 47. Т. 1. С. 101103.

84. Процюк Е.О. Постслужбові антикорупційні обмеження щодо функціонерів публічного сектору:системна належність та галузевої статусна специфіка. *Право і суспільство*. 2024. <https://doi.org/10.32842/20783736/2024.4.81> № 4. С. 576586. DOI

85. Хамходера О.П. Щодо змісту антикорупційної постслужбової заборони на представництво інтересів (спірність позиції НАЗК). Актуальні проблеми правової науки: матеріали Міжнародного науковопрактичного конгресу, м. Запоріжжя, 12 жовтня 2021 року / за заг. ред. Т.О. Коломоєць. Запоріжжя: ЗНУ. 2021. С. 243246.

86. Процюк Е.О. Антикорупційне постслужбове обмеження представництва: сутність, дилеми трактування, прикладні межі. *Юридичний бюлетень*. 2023. Вип. 30. С. 100-109.

87. Процюк Е.О. Антикорупційно-інформаційне обмеження постслужбового характеру. Роль та місце правохоронних органів у розбудові

демократичної правової держави: Матеріали XVI Міжнародної науково-практичної інтернет конференції (29 березня 2024р.). Одеса, ОДУВС, 2024, с. 511-514.

88. Про податок на промисел: Декрет Кабінету Міністрів України від 17.03.1993 № 2493 [втратив чинність]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2493#Text> (дата звернення: 03.06.2024).

89. Щодо застосування положень Закону України «Про запобігання корупції» стосовно дотримання обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності в умовах воєнного стану: Роз'яснення Національного агентства з питань запобігання корупції від 05.12.2022 № 14. URL:

https://wiki.nazk.gov.ua/wpcontent/uploads/2022/12/Rozyasnennya02.12.2022posum_snytstvu252.pdf (дата звернення: 01.11.2025 р.).

90. Настюк В. Я. Бєлєвцева В. В., Клок О. В. Адміністративноправові проблеми протидії корупції в Україні: монографія / за заг. ред. проф. В.Я. Настюка. Харків : Право, 2017. 214 с.

91. Академічний тлумачний словник української мови. URL: <https://slovnyk.ua/index.php?swrd=%D1%81%D1%83%D0%B1%27%D1%94%D0%BA%D1%82>

92. Михайленко Д.Г. Протидія корупційним злочинам засобами кримінального права: концептуальні основи : монографія. Одеса: Гельветика, 2017. 582 с.

93. Невмержицький Є. В. Корупція як соціальнополітичний феномен : автореф. дис. ... дра політ. н: 23.00.02 / НАН України, Інст політ. і етнонац. дослідж. ім. І. Ф. Кураса. К., 2009. 34 с.

94. Пастух І.Д. Запобігання та врегулювання конфлікту інтересів засобами адміністративного права: дис. ... доктора юрид. наук: 12.00.07 / Національна академія внутрішніх справ. Київ, 2021. 518 с.

95. Процюк Е.О. Національні правові засади постслужбових Антикорупційних обмежень щодо функціонерів публічного сектору. *Держава та регіони*. Серія: Право. 2024. № 3. С. 122-131.

96. Ірха Ю.Б. Поняття, сутність та роль правових заборон і обмежень у 30. 192 запобіганні та протидії корупції в Україні. *Інформація і право*. 2022. № 3. С. 97-109. URL: <http://jnas.nbuv.gov.ua/article/UJRN0001355444>

97. Шимон О.М. Обмеження для державних службовців після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування. *Приватне та публічне право*. 2018. № 3. С. 59-62.

98. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. № 2657. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/265712#Text>

99. Службова інформація та доступ до неї: пояснення основних елементів. URL: https://ombudsman.gov.ua/news_details/sluzhbova_informaciyat_a_dostupdoneyipoyasnennyaosnovnihaspektiv

100. Загорецька А. Строки зберігання документів: доповідні й пояснювальні записки. *Діловодство*. 2013. С. 14-26.

101. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 р. № 2939. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/293917#Text> (дата звернення: 01.11.2025 р.).

102. Службова інформація: порядок віднесення та доступу. Практичний посібник / За редакцією Д. М. Слизьконіс. Авториукладачі: О.Л. Огданська, В.В. Таран, В.В. Щербаченко К.: Центр політичних студій та аналітики, 2014. 76 с.

103. Слаблюк М.С. Адміністративноправовий статус та особливості трансформації діяльності Державної податкової служби України: дис. ... кю.н. Одеса. 2023. 254 с.

104. Шимон О.М. Генеза доктринального дослідження та нормативного визначення обмежень і заборон як засобів запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією. *Jurnalul juridic național: teorie și practică*. 2018. № 4. Т. 1. С. 69-73.

105. Ковальський В. С., Миколенко О. І., Стрельцов Є. Л., Клименко О. І. Науково-практичний коментар Закону України «Про запобігання корупції». Київ: Юрінком Інтер, 2018. 380 с.

106. Інформація щодо проведених Національним агентством перевірок організації роботи із запобігання і виявлення корупції, порушень вимог Закону України «Про запобігання корупції» в державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах та організаціях у 2018 році. URL:

https://old.nazk.gov.ua/sites/default/files/docs/2019/news/dlya_rozmishchennya_na_sayti_za_2018.pdf.

107. Кушнір І.П., Царенко О.М., Царенко С.І. Когнітивний аналіз незаконного використання інформації у контексті правопорушення, пов'язаного з корупцією. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 6. С. 249-252.

108. Рекомендація № R (2000) 10 Комітету Міністрів державам-членам 203 Ради Європи щодо кодексів поведінки державних службовців. 10 с. URL: https://archives.gov.ua/wpcontent/uploads/2019/11/Rekomend_poved_DS.pdf

109. Науково-практичний коментар до Закону України “Про запобігання корупції” / Наук. ред. Хавронюк М.І. К.: Ваіте, 2018. 472 с.

110. Щодо забезпечення права викривача на конфіденційність та анонімність: Роз'яснення НАЗК від 24.02.2021 № 4. 11 с. URL: <https://wiki.nazk.gov.ua/wpcontent/uploads/2021/03/Rozyasnennya4vid24.02.21.pdf> (дата звернення: 01.11.2025 р.).

111. Адміністративне право України: Повний курс: підручник / В. Галунько, П. Діхтієвський, О. Кузьменко та ін.; за ред. В. Галунька, О. Правоторової. Херсон: ОЛДІПЛЮС. 2021. 656 с.

112. Лупу А.К. Адміністративно-правове забезпечення дотримання антикорупційних обмежень в публічній службі України: дис. ... канд. юрид. Наук: 12.00.07 / ПВНЗ “Університет сучасних знань”, Західноукраїнський національний університет МОН України. Київ, 2020. 214 с.

113. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про права дитини від 20.11.1989. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text
114. Довжанин В.М. Правове регулювання запобігання та протидії корупції за законодавством США. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2015. № 13. Т. 1. С. 102106.
115. Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК). «Національне агентство ... склало низку протоколів ...», 05.03.2024. Східне міжрегіональне управління Державної служби протидії корупції. URL: <https://smu.dsp.gov.ua/anticordept/natsionalne-ahentstvo-z-pytan-zapobihannia-koruptsii-nazk-u-liutomu-2024-roku-sklalo-nyzku-protokoliv-pro-administrativni-pravoporushehnia/>
116. Державна служба України. Обмеження, пов'язані з проходженням публічної служби, та відповідальність за їх порушення. Державна статистика України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/zpk/zmist/obmeg.htm>
117. Василенко О.Ю. Європейський досвід щодо запобігання корупційним та пов'язаним з корупцією правопорушенням. Держава та регіони. *Серія: Право*. 2023. № 1 (79). С. 90-94
118. Василенко О. Ю. Удосконалення засад адміністративної відповідальності за вчинення пов'язаних з корупцією правопорушень в Україні. *Правові новели*. 2023. № 19. С. 57-63.
119. Шапка Б.В. Удосконалення антикорупційного законодавства на засадах світових стандартів. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_31896 (дата звернення: 01.11.2025 р.).
120. Шепетько С.А., Прокопченко С.І. Зарубіжний досвід законодавчого забезпечення запобігання та протидії корупції. *Наукові записки Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка*. Серія: Право. 2017. С. 102-106.

121. Цабека К.Є. Адміністративно-правові засади відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією: дис. ... д-ра філос.: 081. Суми, 2020. 257 с.